

POPOTNIK

Č A S O P I S
Z A S O D O B N O
P E D A G O G I K O

1939

1940

V S E B I N A

I. P o h r i b i h i n p l a n i n a h . . .

Naša niže organizirana šola

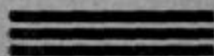
Socialna struktura vasi in niže organizirano šolstvo (J. Jurančič) — Direktna in indirektna zaposlitev na niže organizirani šoli (V. Majhen) — Učni načrt v niže organizirani šoli (Fr. Jandl) — Vprašanje učbenikov in učil na niže organizirani šoli (O. Hudales)

II. I z š o l s k e g a d e l a : V v a š k i š o l i n e k o č i n d a n e s (E. Vranc) — »Državne meje se spreminjajo«, delovna enota (J. Kocbek) — Iz prakse na obmejni enozrednici (V. Kolar)

III. P o p e d a g o š k e m s v e t u : O b s m r t i F o r t u n a t a L u ž a r j a (E. Deisinger) — Kako so organizirane šole drugod (J. Kontler, J. Dolgan) — Evakuirana deca in učiteljstvo v Franciji

IV. K n j i ž e v n i p r e g l e d : N. M ö d e r n d o r f e r »Slov. vas na Dolenjskem« (J. Kerenčič) — Fran Erjavec »O izobrazbi kmečke mladine« (M. Ledinek) — Izjava uredništva

3-4

LXI

IZ UREDNIŠTVA

Uredništvo je prejelo v oceno: Bajec-Kolarič-Sovré-Solar: »Slovenske čitanke za srednje šole«. I.—IV. (Banov. zaloga šol. knjig v Ljubljani.) — »Sociološki pregled« (cir.). (Sociološko društvo v Beogradu.) — Ivan Gol-Voj: »Človek — od kod in kam?« (Založba »Slovenski sel« v Ljubljani.) — Jančič: »Naša zgodovina v slikah«. (Učit. tiskarna v Ljubljani.) — »Gospodarska struktura Slovenije« (Soc.-ekon. institut v Ljubljani.) — »Pedagogijski leksikon« (Založba »Minerva« v Zagrebu). — Jos. Hendrich: »Üvod do obecné pedagogiky«, Jan Uher: »Středoškolský student a jeho svět« (obe Knihovna středoškolských otázek v Prazi, 1939.). — »Socialni služba učiteljska« (Dědictví Komenského v Prazi, 1939.). — Hans Huber: »Der Aufbau des deutschen Hochschulwesens«, — Schulz u. Sundermeyer: »Deutsche Sprachlehre für Ausländer«, — Dr. Wacker: »Wissenschaftspolitik u. Nachwuchs« (vse »Deutsch-Ausländischer Buchaustausch, Berlin).

V zamenjavo smo še prejeli: Publikacije Slov. šol. matice v Ljubljani (za leto 1938.), »Krščansko šolo« v Zagrebu, »Gozdarski vestnik« v Mariboru, »Učilišenj pregled« (Ministrstvo za narodno prosveto, Sofija), »Internationale Zeitschrift f. Erziehung«, Berlin).

ČITATELJEM IN SOTRUDNIKOM!

Celostna obravnava problemov je le tedaj mogoča, če prejme uredništvo članke pravočasno. Vsaka zakasnitev povzroča zastoj celoti! Zaradi pomanjkanja prostora mora tudi ta številka, posvečena nižje organiziranim šolam, iziti v skrčenem obsegu. — Prihodnja celota bo obravnavala naše višje organizirane in poskusne šole. Rok za članke je 1. februar 1940.

Vsem čitateljem in sotrudnikom: *Vesele božične počitnice!*

»POPOTNIK« izhaja mesečno in stane na leto 50 din, polletno 25 din, četrletno din 12'50; posamezni zvezki stanejo 5 din, z dvojno številko 10 din.

NAROČNINO IN REKLAMACIJE sprejema uprava listov JUU — sekcija za dravsko banovino v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: Ernest Vranc, okr. šolski nadzornik, Laško.

Glavni in odgovorni urednik Metod Kumelj. — Izdajatelj Jugoslovensko učiteljsko združenje — sekcija za dravsko banovino v Ljubljani. Odgovarja Metod Kumelj. —

Tiska Učiteljska tiskarna (predstavnik Francè Štrukelj). Vsi v Ljubljani.

POPOTNIK

ČASOPIS ZA SODOBNO PEDAGOGIKO

LETNIK LXI — NOVEMBER-DECEMBER — ŠTEVILKA 3-4

Tam po hribih in planinah . . .

Tam po hribih in planinah blešči stotero belih cerkvic, svojstveno postavljenih v slovensko okolje, dajajoč poseben izraz naši pokrajini. »Prelepa Slovenija, biser naše zemlje!« Tako hvalijo to zemljo ljudje, ki potujejo tod okrog.

Kdo pa ve, da so tam okoli tudi ljudska bivališča, večji del silno raztresena po prisojnih pobočjih in skoraj nedostopnih soteskah, tam v sredini gozdov, na vetru, ob skalovju in na pečinah? Večinoma revni ljudje žive tam, ki ljubijo zemljo, čeprav jim rodi le bolj pičle sadove. Zaslужka je le malo. Glad je doma po revnih bajtah in bolezen razjeda ljudsko zdravje. Trdo delo v gorskih legah le težko premaguje hude napore, ki jih stavi priroda . . . Pozimi so taki kraji odrezani od sveta.

Tudi otrok je v takem okolju mučenik. Po rojstvu ga zavijejo v cunje, v tesnih razmerah in pri betvici kruha zraste v — šolarja. Potem pa hajd v domačo hribovsko eno-, dvo- ali trirazrednico!

Tam sredi hribovske »uboge gmajne« stoji »učilna zidana«, postavljena pred 30, 50 ali več leti, da bi vtepevala v hribovske glave abecedo, poštévanko in še kaj šolskega znanja. Menda ni slovenskega učitelja, ki bi ne poznal vsaj eno teh »visokih šol«. Skoraj polovica slovenskega šolstva je v visokih legah . . .

Da, hribovska šola! Daleč od vsakega prometa in svetovnega dogajanja je vršila svoje poslanstvo! Danes učitelji in učiteljice na nižje organiziranih slovenskih šolah hočejo mnogo več:

Oni so vključeni v ljudsko življenje, oni razumevajo težnje naroda. Zato hočejo dvigniti speče sile tudi v tej revščini in jih zbuditi za srečnejšo bodočnost, da se tudi to zapuščeno ljudstvo dvigne kulturno, gospodarsko in socialno.

Tudi v hribe in planine si sodobna pedagogika utira nova pota. Tudi nižje organiziranim šolam hočemo dati moči in poguma za vztrajno delo v prid našemu osamljenemu ljudstvu!

Zato naj bo pričujoča številka »Popotnika« posvečena onim skritim, a delavoljnim pedagoškim delavcem, ki v težkih prilikah iščejo poti in sredstvo za svoje čimbolj uspešno vzgojiteljsko delo!

Naše niže organizirane šole

Josip Jurančič :

Socialna struktura vasi in niže organizirano šolstvo

K niže organiziranim šolam prištevamo šole z enim, dvema in tremi oddelki. Te šole so že od nekdaj težak problem. Navadno so v krajih, ki so odmaknjeni od prometnih, gospodarskih in kulturnih središč ter v krajih, kjer bije naš človek oster boj za obstanek, učitelju pa jih stavijo za strašilo, ako ni »priden«. Iz naše in iz tuje pedagoške književnosti razberemo, da so vsem vzgojiteljem in organizatorjem ravno te vrste šol delale največje skrbi in preglavice. Tako nam iz tega problema silijo kar tri vprašanja, na katera moramo odgovoriti; to so:

kakšna je socialna sredina krajev z niže organiziranimi šolami in njen vpliv na šolo;

kako javnost skrbi za kraje z niže organiziranimi šolami in šole same, in končno vprašanje učitelja na niže organiziranih šolah.

Ko listamo po statistiki o slovenskem ljudskem šolstvu, vidimo, da se velika večina niže organiziranih šol nahaja po pasivnih krajih, to se pravi po krajih, kjer ljudstvo ne more živeti od svojih še tako pridnih rok. Povsod skoraj opazimo, da mladina gre po svetu za kruhom in da ljudstvo skuša z domačo obrtjo nadoknaditi to, kar mu zemlja daje premalo.

Po ukinitvi fevdalnega sistema je prosto zadihala industrija in z njo trgovina. Ze stari ekonomski centri ob križišču cest so se naglo razvili ter si razdelili svoja področja, predele, ki so najbolj gravitirali na nje. Cestam so se kmalu pridružile železnice, ki so še z večjo brzino izvažale in uvažale blago. Uvažale so mnogo vrst novega blaga in izdelke industrije, ki so pričeli rušiti hišno in vaško avtarkijo. Kraji, ki so bili blizu cest, železnic in gospodarskih središč, so naglo spremenili svojo proizvodnjo in jo prilagodili novemu toku. Zato je v takih krajih v kratkem času prenehala domača obrt, kolovrat in statve so šle na podstrešje, kjer so še danes samo spomin na nekdanje čase. Kraji, ki pa so bili odmaknjeni prometnim žilam in gospodarskim središčem ter zaradi svojih geografskih položajev niso bili povezani z njimi, so dan za dnevom zaostajali.

Čim bolj je industrija napredovala, tem bolj je vrivala na videz mnogo cenejše izdelke. Kraji ob prometnih žilah in gospodarskih središčih so izboljševali donos zemlje, živinoreje, vinogradništva, sadjarstva, gozdarstva in približno držali ravnotežje s svojimi vedno bolj naraščajočimi novimi potrebami pač zato, ker so se jim tudi nudili vedno pogostejši dohodki. Težje je bilo v krajih, ki so jih terenske prilike ovirale pri napredku. Zaradi slabih cest in velikih oddaljenosti od gospodarskih središč niso mogli vseh svojih pridelkov spraviti v promet. Izboljševanje proizvodjalnih sredstev pa je zaradi slabega donosa in neugodnih terenskih prilik mnogo težavnejše in

zahteva mnogo več truda in sredstev kakor ono v dolini. Tako je bilo gospodarsko ravnovesje med donosom primitivnih gospodarskih proizvodjalnih sredstev in novo nastalimi potrebami porušeno. Čim dalje pa je tako stanje trajalo, tem bolj so se večale posledice takega stanja.

To stanje je imelo za omenjene kraje tako težke posledice, da se jih pod sedanjimi gospodarskimi pogoji ne da več popraviti.

Nekateri narodoslovci in narodni sociologi še sicer iščejo pravo narodno kulturo ravno v omenjenih krajih ter so nad njo včasih tako vzhičeni, da obžalujejo, da je ostali del naroda postal preveč »svetski« in da pri njem ni skoraj več nobenih znakov prave narodove avtohtonosti. Pozabljajo pa pri tem, da so še ostali stari običaji, šege, vraže, navade, kolovrat, statve, staro pohištvo, dimnice in drugo samo zato, ker ljudstvo zaradi oddaljenosti od prometnih in kulturnih središč ni moglo gospodarsko, kulturno in socialno napredovati. Ni to ljudstvo narodne avtohtonosti ohranilo iz ljubezni do nje, ampak radi težkih gospodarskih prilik ni moglo v koraku s tistim delom naroda, ki prebiva v gospodarsko ugodnejših krajih. Brez sentimentalnosti moremo ugotoviti, da številni običaji vseh narodov, ne samo našega, izginjajo dan za dnevom, ker duh časa gre naprej in ustvarja novo, svojo obliko. Narodna noša je šla v muzej, vraže je izpodrinila sodobna prirodoslovna veda, ljudsko medicino je zamenjala moderna svetovna medicina, zbiranje ljudstva ob raznih prilikah so zamenjala društva in klubi, narodni slog se umika moderni arhitekturi, narodno slovstvo spopolnjuje umetna literatura, hudournike, potoke in reke utesnjujejo v uravnane struge itd.

Narodi se s pomočjo gospodarstva, kulturnih in civilizacijskih dobrin vedno bolj približujejo drug drugemu in si postajajo na zunaj in duhovno vedno bolj podobni. Tak je razvoj, tega ne moremo več zavreti in ga tudi ni potrebno. Stremiti moramo samo za tem, da se kot narod kolikor mogoče največ uveljavimo na svetovnem gospodarskem, kulturnem in socialnem poprišču in zaposlimo vse naše sposobnosti, ki so bitne našemu narodu in ki so ustvarile vse tiste materialne in duhovne dobrine, ki nas označujejo kot narod.

Tako vidimo, da naš človek pasivnih krajev bije težak boj za ohranitev življenja in živi tako v nesoglasju z gospodarskim in kulturnim napredkom z ostalim svetom, ki se dan za dnevom izpopolnjuje. V teh vprašanjih si mora biti na jasnem vsak ljudski pedagog kakor tudi vsak drug javni delavec med ljudstvom.

Poglejmo si sedaj nekoliko razvoj otroka in mladine v pasivnih krajih! Statistično je dokazano, da se v pasivnih krajih družinam rodi več otrok kakor pa v drugih, ki so gospodarsko in kulturno na višji stopnji. Nadalje je tudi umrljivost dojenčkov večja v pasivnih krajih! Razumljivo, kjer je slabša prehrana in slabša nega dojenčkov ter slabša zaščita matere, da je življenjska odpornost otrok nižja. Opazimo neko nesoglasje, da je tam, kjer je več kruha, manj otrok, a kjer je malo kruha, mnogo otrok.

Ker manjkajo v pasivnih krajih delovne moči, otroke že zgodaj vpregajo k težkim delom. Vzroki zamud na šolah v pasivnih krajih niso v glavnem v terenskih prilikah, kar se nam dozdeva na prvi pogled, ampak v prezaposlenosti mladine. Na vsaki taki šoli najdemo kopicu otrok, ki jih delo pri domačem gospodarstvu tako prevzame in otopi, da zgubijo vsak smisel za duševno delo v šoli. Zgodi se, da poedinci izstopajo iz šole

kot polanalfabeti kljub temu, da so posečali šolo 6 do 8 let in niso duševno zaostali. Posebno zadene taka usoda otroke-prvorojence, v katerih starši vidijo prvo svojo lastno delovno moč. Na mnogih se že na prvi pogled opazi, da je prezaposlenost v zgodnji mladosti zavrila prirodni telesni in duševni razvoj.

Primitivno gospodarstvo v pasivnih krajih ni donosno in zato ne dopušča, da bi mogli gospodarji najemati delavce, kakor tudi ne zadrževati že odraslih članov družine pri hiši. Zato se mladina izseljuje, ko je že dorasla. Po veliki večini je mladina, ki spozna, da je domača hiša ne more več preživljati in oskrbovati z življenjskimi potrebščinami, slabo pripravljena za hladno tujino. Vajena je samo težaškega dela na kmečki grudi. Zato jo industrija v tujini zaposluje s težaškimi, slabo plačanimi, a najtežjimi deli. Končno še ne smemo pozabiti, da se izseljuje ponajveč mladina, ki je duševno najbolj razgibana in ki se najpoprej zave svoje težke bodočnosti. S tem odhaja večina najsposobnejše mladine, a doma ostaja v prvi vrsti tisti del mladine, ki si teže utira pot v življenje.

Gospodarska pasivnost se zastruje vzporedno s splošno svetovno gospodarsko krizo. Kakšno novo kulturno ali civilizacijsko dobrino si pasivni kraji le polagoma usvajajo, pač pa se odraža zelo hitro vsak svetovni gospodarski defekt v najbolj zakotni vasi in hiši. V takih krajih mora ljudstvo stiskati iz svojih obratov vedno več sredstev za javne dajatve in kritje življenjskih potrebščin. Vse to vpliva na kakovost hrane, redilnejša živila morajo prodajati, nezadostno se oblačiti, stanovanj in gospodarskih poslopij ne morejo popravljati, stalež živine pada, gnoja za zemljo je vedno manj, donosnost zemlje pada, posegati morajo na prav surov način za dohodki v železne rezerve — gozdove. Ali se je potem čuditi, da ima tako stanje čisto zakonite posledice za živelj v posameznih krajih? Mladina dorašča leto za letom slabotnejša, vidi se ji, da je njen razvoj zavrta rahitida, preobremenjenost s težkim delom. Socialne bolezni jetika, revmatizem in druge vedno pogosteje žanjejo svoje žrtve v vaseh, kjer še danes iščemo svetinjo narodne kulture in bitnosti. Ker se še do sedaj nismo resno lotili reševanja podobnih vprašanj, ne smemo biti presenečeni, če vidimo, da je ljudstvo pasivnih krajev nerazpoloženo napram javnosti in da ga begajo razni tuji vplivi, za kar nekateri zelo radi mečejo odgovornost na šolo in učiteljstvo.

Po statistiki je bilo v Sloveniji v šolskem letu 1937./38. 847 državnih in 13 zasebnih šol; skupaj 860 šol. Od teh je bilo 100 z enim oddelkom, 167 z dvema oddelkoma in 127 s tremi oddelki; ostale šole so bile više organizirane. Tako je v Sloveniji bilo skupno 394 niže organiziranih šol, to je 45,8 %. Na šolah z enim oddelkom je poučevalo 101 učiteljev 5402 otrok, na šolah z dvema oddelkoma je poučevalo 330 učiteljev 15.879 otrok in na šolah s tremi oddelki 355 učiteljev 18.008 otrok, skupaj na niže organiziranih šolah je poučevalo 786 učiteljev (20,9 %) 39.289 otrok (22,3 %). Na šoli z enim oddelkom na Razborju v slovenjgraškem okraju je en učitelj poučeval 104 otroke, na šoli z dvema oddelkoma na Telčah v krškem okraju sta dva učitelja poučevala v eni učilnici 256 otrok. Največ niže organiziranih šol je v obmejnih krajih, v notranjosti Slovenije pa v tistih okrajih, ki leže po naših gozdnih predelih. Nadalje vidimo niže organizirane šole po hribovitih krajih, izjema je le v Prekmurju, kjer so šole zelo goste in ima vsaka večja vas svojo šolo.

Pregled šolstva v Sloveniji v šolskem letu 1937./38.

Zap. številka	O k r a j	Š t e v i l o š o l				Skupaj	Povprečno število otrok na učitelja	Šolski obisk v %	Kmečko pre- bivalstvo v %
		z enim oddelkom	z dvema oddelkoma	s tremi oddelki	z nad tremi oddelki				
1. Brežice		1	1	2	20	24	41	82,4	74,0
2. Celje		1	6	7	25	39	43	89,5	40,6
3. Črnomelj		10	11	3	11	35	48	88,6	81,9
4. Dravograd		6	11	4	11	32	47	86,1	51,8
5. Gornji Grad		—	5	5	6	16	48	87,5	66,8
6. Kamnik		4	9	12	17	42	48	95,7	60,3
7. Kočevje		20	4	10	12	46	44	91,1	67,7
8. Kranj		4	11	3	14	32	46	95,3	48,1
9. Krško		2	3	2	20	27	55	88,8	79,7
10. Laško		2	5	3	14	24	45	89,8	30,2
11. Lendava		3	5	11	18	34	50	92,6	83,7
12. Litija		7	9	3	16	35	47	89,8	63,5
13. Ljubljana - mesto		—	1	—	22	23	28	96,2	
14. Ljubljana - okolica		9	15	5	26	55	42	93,7	42,9
15. Ljutomer		—	—	2	21	23	53	83,9	81,8
16. Logatec		6	7	2	13	28	42	98,9	59,7
17. Maribor des. br.		1	1	5	29	36	48	86,0	51,4
18. Maribor levi br.		—	3	4	33	40	48	82,5	80,0
19. Murska Sobota		3	17	11	18	49	55	92,2	87,0
20. Novo mesto		4	10	7	24	45	54	96,1	74,4
21. Ptuj		—	—	2	36	38	52	87,7	83,2
22. Radovljica		5	5	4	15	29	39	95,0	35,9
23. Slovenj Gradec		4	7	5	8	24	57	80,2	61,2
24. Slov. Konjice		3	2	4	10	19	53	82,2	73,2
25. Škofja Loka		5	13	3	7	28	46	94,8	48,1
26. Smarje pri Jelšah		—	6	8	20	34	49	87,4	84,0
Skupaj		100	167	127	466	860	47	89,7	60,35

Ko pregledujemo gornjo tabelo, vidimo, da imamo Slovenci največ niže organiziranih šol v pasivnih krajih. Tudi povprečno število šolskih otrok na enega učitelja kaže, da je učiteljstvo v okrajih, kjer so težke socialne prilike in niže organizirane šole, mnogo bolj obremenjeno, kakor pa v okrajih in krajih z ugodnejšimi socialnimi prilikami. Tako je na mestnih ljubljanskih šolah poučeval en učitelj povprečno 28 otrok, v okrajih Krško, Lendava, Ljutomer, Murska Sobota, Novo mesto, Ptuj, Slovenj Gradec in Slov. Konjice pa nad 50 otrok. Največje povprečje izkazuje okraj Slovenj Gradec in to 57 otrok; toliko otrok pride v Ljubljani na 2 učitelja. Ko preiskujemo posamezne kraje po okrajih, vidimo, da je omenjeno povprečje otrok na enega učitelja manjše po mestih, trgih in večjih, razvitejših krajih, a večje na vaseh, posebno pa po manj razvitih krajih. V Brežicah poučuje učitelj 40 otrok, v Celju 26 do 33, v Kamniku od 30 do 40, v Kranju 31, v Litiji 30, v Mariboru 20 do 30.

Ne navajamo gornjih dejstev iz zavisti krajem, ki so si tako razvili šolstvo, ne učiteljstvu, ki ima v ugodnejših prilikah lažje delo in lahko doseže mnogo večje uspehe, kakor pa ono v podeželskih šolah. Z navajanjem gornjih dejstev hočemo samo naglasiti, da so takega razvoja šolstva potrebne tudi vasi in kraji s težkimi socialnimi prilikami. Mesto ima poleg ljudske šole še mnogo drugih činiteljev, ki pospešujejo vzgojo in izobraževanje mestnega otroka. Mestni otrok živi res samo šoli. Starši imajo po večini več časa, sposobnosti in tudi več smisla za to, da otroka navajajo k učenju. V mestu delujejo otroški vrtci, pomožne šole, srednje šole, meščanske šole, strokovne šole. Na vasi deli učenost edino skromna prenatrpana eno-, dvo-, trirazrednica, kot edino izobraževališče na vasi.

Promet, kino, gledališče, celotno mestno življenje razgibajo mestnega otroka mnogo bolj kakor vaško življenje kmečkega otroka. Starši mestnih otrok vrše različne poklice, so iz raznih socialnih plasti, različne narodnosti in vere in vse to otroku nudi priliko, da se seznanja s pestrim življenjem svoje zajednice. Je sicer res, da ima to življenje marsikaj, kar vpliva kvarno na otrokov zdravstveni in duševni razvoj; tajiti pa se ne da, da mesto nudi mnogo več možnosti za otrokov vsestranski razvoj kakor pa vas. Statistika o telesnem razvoju naših otrok izkazuje, da je mestna deca bolj razvita kakor pa deca iz našega podeželja.

Vendar pa ni naše podeželje pastorek samo v prosvetnem oziru. Na vseh popriščih se čimdalje bolj občuti razlika med mestom in vasjo. Tako se ne smemo čuditi, da se ljudstvo, ki se težko prebija skozi življenje, čuti zapostavljeno, izgublja stik z napredkom v širnem svetu in ga je v vsako akcijo javnega življenja težko vključiti. Ne zavidamo mestom in večjim naprednejšim krajem njih razvoja, niti nočemo, da bi v razvoju čakali, da jih dohiti vas, nujno pa je, da se tudi podeželju in kmetu organizirajo ustanove, ki bodo izboljševale njegove življenjske pogoje, ter šole, ki bodo v polni meri skrbele za vzgojo in izobrazbo kmečke mladine. Samo tako bo vas zopet rezervoar narodnega zdravja, kulture in morale.

Na kratko smo pregledali socialne in šolske prilike krajev, ki so odmaknjeni od gospodarskih in kulturnih središč in imajo niže organizirane šole. Dodatno omenimo še vprašanje učiteljstva na teh šolah. Učitelj ima težko delo. Opravljati mora pouk v skupinah v večinoma prenapolnjenih oddelkih. Sola je edini izobrazbeni in vzgojni činitelj v kraju in iz šole in od strani učiteljeve osebnosti mora izhajati iniciativa in težnja po vesplošnem izboljšanju življenjskih prilik in za napredek kraja. Razvitejši kraji imajo množico gospodarskih, socialnih in kulturnih ustanov, ki služijo za napredek kraja — kdo jih vse našteje. Tudi delavcev na vseh raznih popriščih ne manjka. Vse drugače je to v krajih, kjer podobnih ustanov ni. Tu naj je učitelj — učitelj v ožjem pomenu besede: padar, živinozdravnik, pravni svetovalec, gospodarski svetovalec, psihiater, samaritan, ekonom, arhitekt ter edini delavec pri vseh gospodarskih in kulturnih podvigih kraja.

Ljudstvo v hribovitih in zakotnih krajih je prepuščeno samemu sebi, živi svoje patriarhalno prirodno življenje iz stoletja v stoletje enako, za »novotarije« ni sprejemljivo, nezaupno je proti vsakomur, vse to so lastnosti ljudske psihe, s katerimi mora tudi učitelj računati. Če učitelj ne pogodi prave taktike pri otrocih v razredu ali v vsakdanjem stiku s starši in z ljudstvom, težko prodre do ljudske duše in srea. Učitelju je potrebna poleg vsestranske temeljite izobrazbe prava lastna uravnovešenost, notranja harmonija ter srce, katero občuti vse ljudske težave kakor tudi njegove vesele trenutke. Po drugi strani pa ima službovanje v težavnih šolskih

prilikah zopet blagodejni vpliv na razvoj učiteljeve osebnosti. Otroci in ljudstvo je prirodno, v občevanju sicer nekoliko trdo, a prirodno pristno. Vsako akcijo, ki jo kot učitelj izvedeš bodisi v šoli ali izven nje, lahko zasleduješ kakor kmet svojo setev, opaziti moreš nje dobre in zle posledice in se moreš ob lastni kontroli stalno izpopolnjevati.

Vendar se danes večina učiteljstva niže organiziranih šol le s težavo znajde v svoje, lahko rečemo mesijansko poslanstvo, in to navadno ne po lastni krivdi, temveč po krivdi vse javnosti, ki napram zaostalim krajem ne zavzema pravilnega stališča. Že ko se učitelj izobražuje, mu žugajo s hribi in rovtami. V Sloveniji imamo predele, ki jih imenuje učiteljstvo med seboj »Sibirija« in »Macedonija«. Tu imamo večidel same niže organizirane šole, naselja so oddaljena od prometa, šolske prilike so neugodne. So kraji in šole, ki stalno dobivajo učiteljstvo po službeni potrebi ali pa po kazni, učiteljstvo se stalno menja ob vsaki spremembi političnega režima. Tudi učitelj-novinec ne sodi na niže organizirane šole, kot začetnik nima potrebne prakse in ne zmore težavnega in kompliciranega dela. V času, ko se vživlja v svoj poklic, naleti na težave, ki jih prej še slutil ni, ubijejo mu mladostni zanos in idealizem. Tudi princip, da se pošilja v zapuščene kraje in na niže organizirane šole učiteljstvo po službeni potrebi ali pa po kazni, je v osnovi zgrešen. Ali se ljudstvo tudi deli v zavržence in izvoljence? Vemo dobro, da je v težkih prilikah vsakdanji kruh prisluzhen z mnogo večjimi žalji, da so javne dajatve prepojene s krvavim znojem mnogo bolj ko v razvitejših, gospodarsko bolj diferenciranih krajih. Tu najdemo še prvobitnost našega naroda, pravo ljubezen do rodne grude, ljudsko kulturo in življenjsko modrost. V prirodi vidimo, da mati ljubi najbolj tistega otroka, ki ga je rodila v bolečinah. Domovina je ta prirodni materinski čut izgubila, ne vidi svojih najbolj trpečnih, slabo hranjenih, rahitičnih, golšavih, jetičnih in nevednih otrok v odljudnejših krajih.

Gornja razmišljanja nas privedejo do sklepa, da bo končno le treba priti do izboljšanja v tem pogledu in tu je treba postaviti naši javnosti sledeče zahteve:

1. Vse javne ustanove morajo z vsemi silami po skrbno izdelanih načrtih gospodarsko, socialno in kulturno asanirati vasi po pasivnih krajih in krajih, ki so odmaknjeni od gospodarskih in kulturnih središč. To naj bi bila osnovna dolžnost vseh javnih ustanov in je osnovna pravica tistega dela našega naroda, ki je še ohranil prvotno narodno bitnost.

2. Šolstvo naj se organizira v smislu zakonitih predpisov in uredb. Učni načrti naj bodo samo okvirni, da se morejo popolnoma prilagoditi dejanskim krajevnim prilikam in potrebam. Šole naj dobe prepotrebne pomožne razrede in poliklinike.

3. Pasivni kraji z niže organiziranimi šolami ne smejo biti več kazenska službena mesta za učiteljstvo. Označiti se morajo kot težja mesta ter se naj na nje učiteljstvo postavlja po sledečih načelih:

- a) učiteljstvo naj v teh krajih prejema še posebno doklado;
- b) novinci naj se uvedejo v prakso na više organiziranih šolah;
- c) vsak učitelj in učiteljica bi morala nekaj let službovati na težkih službenih mestih. Šele s tem si naj pridobita pravico do ugodnejšega službenega mesta;

č) šolski nadzorniki, vadniški učitelji, organizatorji šolstva naj bi tudi nekaj let službovali na niže organiziranih šolah v težjih prilikah. Le tako morejo pravilno razumeti ljudstvo, šolstvo in učiteljstvo v teh krajih.

Vladko Majhen :

Direktna in indirektna zaposlitev otrok na nižje organiziranih šolah

Učitelj na višje organizirani šoli niti ne ve, koliko truda mora položiti v vsakodnevno pripravo njegov tovariš na nižje organizirani šoli. Razrednik enotnega oddelka se pripravlja v glavnem le na neposredni pouk, dočim mora učitelj v sestavljenem oddelku krojiti pripravo tako, da predvideva poleg neposrednega pouka še posredno zaposlitev, ki jo imenujemo tudi tiho delo.

O neposrednem ali direktnem pouku govorimo takrat, ko poteka šolsko delo tako, da so učenci med seboj in z učiteljem v delovnem kontaktu. Inicijativa dela prihaja navadno od učitelja ali pa ima vsaj značaj vzpodbujanja. Vsekakor je najsplošnejša označba takega dela v dejstvu, da se čuti pri njem vpliv učiteljevega poseganja v delovni akt. Učiteljevo poseganje ima obliko vodstva ali navajanja k nekemu določenemu delu in predvideva tudi smoter takega načrtanega dela. Pri direktnem pouku se bavijo sočasno vsi učenci z istim obrazovalnim gradivom ter se pri tem predvideva tudi navidezno enakomerno napredovanje učencev. Delo dobiva pečat kolektivne produktivnosti učencev. Poedinci se morajo podrežati skupnostnim ciljem.

Temu delu manjka individualnega postopanja. V resnici pa obvlada ta oblika razrednega pouka pretežno večino učnega postopanja po današnjih šolah. Skupni razredni pouk ima prednost pred posrednim poukom v tem, da ga je mogoče izvajati na vseh razvojnih stopnjah.

Posredni, indirektni pouk ali tiho delo nastopa takrat, ko se umakne učitelj kot vodja razrednega dela v ozadje (ali pa vodi neposredni pouk v sestavljenem oddelku z drugo razredno skupino!) in preda iniciativo dela v roke učencem samim. Pri tem delu se pretrga kontakt tudi med učenci, ki morajo delati tiho in zares samostojno. Tiho delo razumevamo danes kot samoizobraževalno delo, ki ugaja predvsem individualnim posebnostim mladine, ker lahko dela vsak učenec na svoji obrazovalni tvarini, po samostojni delovni tehniki in individualnem tempu dela. Ker mora uporabljati učenec za tako delo neko predznanje, je umljivo, da ga uporabljamo vse čedalje na višji stopnji in ga omejujemo na nižji stopnji. Delo je strogo individualno in je zanj potrebna že neka mera samostojnosti.

Izmenjava med neposrednim in posrednim poukom je kaj enostavna v enotnih oddelkih, kjer predstavlja oddelek obenem razred. Učitelj si lahko poljubno izbira razmerje med obema delovnima načinoma. Učitelj na nižje organizirani šoli pa je prisiljen, da dnevno premišlja o tistem delu, ker ne more vršiti brez škode direktnega pouka s sestavljenim oddelkom hkrati, ampak le s posameznimi razredi postopoma. Učitelj na nižje organizirani šoli mora vedeti, da se nižji stopnji veliko bolj prilaga neposredni pouk, ko je učenec v zvezi z učiteljem, ki ga vodi od enega odkritja k drugemu. Na višji stopnji, ko si je pridobil učenec nekoliko znanja, ki mu omogoča tudi samostojno iskanje, pa mora do največjih možnosti izrabiti dobre strani tihega dela kot samoizobraževalno dejavnost.

Po tem se postavljata vprašanji:

1. kako bi ostali na nižjih stopnjah z učenci čim več časa v osebni kontaktu ter bi omejivali tiho zaposlitev;

2. kako bi uravnali tiho delo na višjih stopnjah, da bi imelo resnično obliko samoizobraževanja.

1.

Omejevanje tihe zaposlitve vodi k poenotenju obrazovalne stvarine za vse razrede, ki sestavljajo oddelek na nižje organizirani šoli.

Ena izmed komponent vsakega obrazovalnega smotra je: razvijanje in napredovanje sil. Pri poenotenju je torej treba posebej naglasiti, da mora biti izbrana oblikovalna dobrina tako, da se bodo ob njej vsi učenci razvijali, to se pravi, za nižje razrede ne sme biti pretežka, za višje pa ne prelahka.

Poglejmo nekatere oblike poenotenja učne stvarine!

A. Učitelj izbere oblikovalno gradivo tako, da se očituje kot nova snov v nižjih razredih, višjim razredom pa služi v ponavljanje in pripravo za nadaljnje delo. Pri tem ravna tako, da se problem kot ponavljalna oblika za višje razrede prikaže v neki novi luči.

Primer: Lansko leto je obravnaval razrednik trgateg. Učni razgovor o jesenskem delu mu je služil za izhodišče. Trgateg je obravnaval kot prijeten del jesenskega dela, pri tem je v največji meri poudarjal način dela.

Letos zagrabi trgateg kot delo za pripravo strupa alkohola, proti kateremu namerava pokreniti borbo. (Nižji razredi dobe o trgatvi iste pojme kakor lani višji razredi. Višjim razredom služi obravnavanje v uvod za protialkoholno borbo.)

B. Obrazovalno gradivo lahko poenotimo tudi tako, da ima v nižjih razredih obliko stvarnega pouka, v višjih razredih pa se pogloblja in razpada v predmetni pouk. Pri tem je važno, da ve učitelj, kam je usmerjen otrokov interes v posameznih dobah.

Na najnižji stopnji zanima otroka vprašanje KAJ? (Kaj se je zgodilo? Kaj je to? — Pridobivanje pojmov!)

Na srednji stopnji vprašuje otrok KAKO? (Kako se je dogajalo? — Proučevanje situacije in stanja!)

Na višji stopnji vrta za vzroki in posledicami z vprašanjem ZAKAJ? (Kritični odnosi do okolice!)

Primer: Na enorazrednici se pripravljajo na 1. december. O tem pridobe posamezni razredi naslednje znanje:

1., 2., 3. razr. osn. š. nižja stopnja: (pridobivanje pojmov)	4. r. osn. in 1. r. v. lj. š. srednja stopnja: (proučevanje stanja)	2., 3., 4. r. v. lj. šole višja stopnja: (kritični odnosi)
---	---	--

KAJ?

Kaj se je zgodilo: bila je vojna, borili so se Srbi, Hrvati in Slovenci; po zmagi so ustanovili Jugoslavijo.

KAKO?

Kako je potekala svetovna vojna; udeležba držav; kako je razpadla Avstro-Ogrska. Kako smo se zedinili.

ZAKAJ?

Vzroki svetovne vojne; zakaj so se je udeležile posamezne države. Zakaj smo se zedinili.

C. Učenci višjih stopenj lahko izmenoma slede razrednemu pouku, od njega pa se oddaljujejo po svoji preudarnosti v tiho delo. Med opazovanjem razrednega dela z nižjo stopnjo, naletavajo na vprašanja, ki jih mlajši ne bi mogli rešiti, zato jih rešujejo zrelejši učenci in posredujejo mlajšim samo rezultate takega dela.

Primer: V oddelku se razvija učni razgovor o jesenskih pridelkih. Mlajši učenci sicer vedo, kolika je cena merskim enotam, ne morejo pa še izračunati vrednosti vsega pridelka. To delo opravijo višji razredi in nižje seznanijo samo s končnim rezultatom.

Č. Enotno učno gradivo razdeli učitelj na lahka, srednja in težka vprašanja, ki jih rešujejo učenci po svojih sposobnostih. Učitelj pomaga vsem skupinam. Skupine se medsebojno seznanijo z rezultati svojega dela.

Primer: Naš oče stavi hišo!

- a) Lahka vprašanja za slabše učence: Kateri obrtniki stavijo hišo? Naštejte material za zidanje hiše!
- b) Srednja vprašanja za nekoliko boljše učence: Kako se pripravlja in dobiva material za hišo? Kako postanem mojster?
- c) Težka vprašanja za najboljše učence: Fizikalni aparati pri zidanju hiše (svinčnica, vodna tehtnica, pravi koti); koliko bo stala naša hiša?

Primeri kažejo, da prav lahko poenotimo obrazovalno gradivo v smeri od nižjega razreda k višjemu, dočim je nasprotna pot zelo težka. Vsekakor je bolje, če učenci vsaj smiselno ponavljajo znane probleme v novi obliki, kakor če bi sedeli v sladkem nedelu. Glavno načelo pri poenotenju gradiva velja: Ne hodi pred učence z istim problemom dvakrat v enaki obliki! Spreminjaj!

2.

Kakor hitro so učenci sposobni tiho delati, je umestno, da jih zaposlimo na tih način. Učitelji na nižje organiziranih šolah smatrajo navadno tiho delo za zlo. Njihov predsodek se opira na dejstvo, da je tiho zaposlitev večkrat težko organizirati, posebno še, ako že v pripravi ne mislimo nanjo.

Čim vemo, da je tiho delo, posredni ali indirektni pouk individualnega značaja, potem ne smemo predvidevati, da bo potekalo po zakonih razrednega dela. Razredno in tiho delo sta si kot učni obliki v diametralnem nasprotju. Očitujeta naslednje razlike:

RAZREDNI POUK :

(neposredni, direktni)

1. delajo VSI učenci;
2. ENOTNO gradivo za VSE učence;
3. delo poteka po KOLEKTIVNEM razrednem tempu;
4. OBČA delovna tehnika, ki jo narekuje UČITELJ ali zajednica;
5. predvideva se SOČASNO napredovanje učecev.

TIHO DELO :

(posredni, indirektni pouk)

1. dela učenec SAM;
2. RAZNO gradivo za POSAMEZNIKE;
3. delo poteka po INDIVIDUALNEM tempu posameznega učenca;
4. SAMOSTOJNA delovna tehnika, ki si jo izbere UČENEC;
5. predvideva se INDIVIDUALNO napredovanje učecev.

Razredno in tiho delo
se kot učni obliki v obrazovalnem procesu dopolnjujeta.

Tiho delo mora biti vedno najtesneje povezano z razrednim delom ter je lahko:

- priprava na razredni pouk,
- vaja v utrjevanju predelanega gradiva ali
- nadaljevanje razrednega dela.

Učiteljem na nižje organiziranih šolah se priporoča, da ne govorijo preveč glasno pri neposrednem pouku, ker s tem motijo učence, ki tiho delajo. V izbiri učne snovi se jim priporoča, da niso najbolj zanimivi pri razrednem delu, ampak da postavijo najboljše plati pouka in mikavno vsebino v tiho delo, ker dosežejo s tem dvojni uspeh: z razrednim poučevanjem ne motijo tiho delujočih; tiho zaposleni pa nimajo interesa za razredni pouk, ker so zatopljeni v svoje prijetno tiho delo.

Na nižje organiziranih šolah ne more biti tiho delo le rešitev iz zagate, ampak mora biti načrtno izvedeno. V podrobnem učnem načrtu bi moral zaznamovati učitelj, katero snov bo obravnaval pri razrednem pouku in katere odlomke bo uporabil za tiho delo. Tudi v tedenskih delovnih enotah bi moral biti odnos med tihim in razrednim delom snovno in časovno predviden. Pri tem učnem načrtu je potrebna še posebna skrb za učne pripomočke (učila!), brez katerih ni uspešnega tihega dela. Dnevna priprava bi morala strogo odmerjati čas obema delovnim načinoma, posebno še tako, da bi se prijetno izmenjavala, ker je samo tiho delo zelo utrudljivo.

V sodobni šoli ima tiha zaposlitev nebroj oblik, v stari šoli je imela le obliko vaje in ponavljanja.

Schmiedinger navaja v svoji knjigi »Die Stillbeschäftigung in der Stadt- und Landschule« naslednje oblike:

1. Učenci iščejo delovna pota, po katerih bodo obravnavali učno gradivo, ki so ga izbrali pri sestavi delovnega programa.

Primer: Obravnavali bomo kravo. Učenci iščejo povezanost domače živali s človeškim življenjem in ugotavljajo, kam jih proučevanje krave lahko privede. (Rešitve: v hlevu, človekova pomočnica pri delu, mleko — mlekarna, meso — klavnica, koža — usnjarna itd.)

2. Vglabljanje v literaturo.

Primer: Obravnavali bomo naselitev Slovanov. — Učitelj razmnoži poglavje iz romana »Pod svobodnim soncem«, ki ga učenci čitajo kot pripravo za zgodovinski pouk.

3. Opazovanje slik.

Primer: Obravnavali bomo mesto — po sliki, ker ga v resnici ne moremo videti. — Učenci opazujejo sliko in imajo nalogo, da zabeležijo v delovnike reči, ki jih na sliki ne razumejo.

4. Sestavki in prednašanja.

Primer: Za Vidov dan rabimo govornika! — Učenci imajo nalogo, da napišejo govor o pomenu Vidovega dne. Pozneje se izvrši še tekma v prednašanju. Najboljši bo govoril na proslavi.

5. Tiha poglobitev v spoznavanje prirode.

Primer: Obravnavali bomo gozd. — Učenci imajo nalogo, da zabeležijo vse, kar vedo o koristi gozda, s posebnim ozirom na njihovo domače življenje. (Možne rešitve: gozd nam daje drva, listje za živino, v njem nabiramo gobe, lovci streljajo divjačino itd.)

6. Poglobitev v zemljevide in v ozne rede. (Razumljivo!)

7. Sestavljanje računskih nalog.

Primer: Pri obravnavanju gozda ugotavljajo učenci, kaj spada v računsko snov: merjenje lesa, površina gozda, tehtanje gob in divjačine, vnovčevanje gozdnih pridelkov.

8. Razna opazovanja.

Primeri iz raznih predmetov: učitelj postavi med okno termometer in barometer; učenci imajo nalogo, da opazujejo spremembe. Učitelj izvede pred učenci fizikalni ali kemični poizkus in učenci ga opazujejo, nakar zabeležijo svoja opazanja.

9. Črpanje snovi iz domoznanstva.

Primer: Učenci dobe nalogo, da doma povprašajo o pripovedkah in dogodivščinah v domačem kraju. Pri tihem delu jih beležijo v obliki spisov.

K tem oblikam še lahko dodamo nekatere oblike, ki jih priporoča Heywang:

10. Nadaljevanje skupnega pouka.

Primer: Pri zemljepisju smo obravnavali Slovenske gorice. Učenci dobe nalogo, da v skico vrišejo gospodarske značilnosti iz gospodarske karte Jugoslavije.

11. Risanje s pasteli. (Razumljivo!)

12. Razčlenjanje snovi.

Primer: Ko smo prečitali berilo, ga skušamo razčleniti na točke. Zgodovinsko snov, ki jo je podal učitelj, skušajo učenci zgrabiti v nekaj točkah.

13. Razne vaje.

Primeri: Učenci dobe nalogo, da se vežbajo v računstvu, in sicer v snovi, ki jo najslabše obvladajo. Nekateri učenci množijo, drugi delijo itd.

14. Čisto svobodno delo.

Pri tem se daje učencem prosta pot, ki gre v dveh smereh: učenci lahko izbirajo delo izven tedenskega delovnega programa in so na ta način popolnoma svobodni, ali pa so vezani le v toliko, da morejo svobodno izbrati snov iz določenega delovnega programa.

Iz navedenih primerov se jasno vidi, da ponuja tiha zaposlitev zelo mnogo možnosti, od učiteljeve iznajdljivosti pa je odvisno, katero izmed njih bo izbral za tiho delo. Kakor je priporočljivo za razredni pouk, da se v njem menjavajo razne oblike, n. pr.: učni razgovor, učni izprehod, itd., v toliko bolj je priporočljivo menjavanje tistih oblik, pri katerih je učenec prepuščen samemu sebi. Morda s tem tudi ugodimo poslednji individualni težnji, po pravilu: danes meni, jutri tebi.

Ako pogledamo na tiho delo¹ učencev še s sociološkega vidika, ker so nam danes že znane stanovanjske razmere, in vemo, kako se oblači in koliko dela slovenska šolska mladina, potem moramo vedeti, da iz socioloških ozirov tiha zaposlitev ni najboljša učna oblika za slovenskega otroka. Ta radi gornjih dejstev ne more biti duševno svež in z zanimanjem prisoten pri tihem delu, ki zahteva od učencev več naporov kakor razredno delo, pri katerem preganja učenčeve tegobe in izmučenost neštetokrat učiteljev veseli obraz.

¹ Za študij tihenga dela se priporočata knjigi:

Ernst Heywang: *Die Stillarbeit.*

Bühnemann: *Die Selbstbildung des Schulkindes.*

Fran Jandl:

Učni načrt v niže organiziranih šolah

Prav je napisal urednik v vodilu »V novo desetletje«: Svet se lomi v smrtnih krčih, kričeča znamenja neizprosne dinamike kažejo znake odmirajočih življenjskih oblik (podčrtal J.). V ozračju divjih izbruhov in brezobzirnega sproščanja vseh maščevalnih sil vstajajo nove naloge za pedagogiko. Prekinitev idejno zamišljenega, ustaljenega ravnovesja nas sili k stvarnosti tudi v pedagoškem gledanju, saj danes nihče več ne dvomi, da je vzgojstvo povezano s socialnimi in ekonomskimi odnosi vsake dobe. Zato si pač želimo, da uredimo vzgojno in izobraževalno delo tako, da bo ustrezalo razvoju in zakonitosti (podčrtal J.).

Vzgojno delo mora biti povezano s stvarnostjo, mora biti vodilo vsakega učitelja.

Vprašali se boste: Ali je to mogoče? Odgovoril Vam bom odkritosrčno: Prav težko! in to iz treh razlogov: Radi splošno naobražujočega činitelja, radi točno in do podrobnosti predpisanih učnih načrtov in tretjič radi kombiniranih razredov na niže organiziranih šolah.

Prvič sem rekel, da stremi ljudska šola za najsplošnejšo izobrazbo, t. j. da ne vzgaja mladine za neki določeni poklic — mislimo navadno kmečki poklic — čeprav ostane 95 % mladine na grudi. Ne, ljudska šola ni in tudi ne sme biti strokovna šola — čeprav ne sme preko dejstva, da se nahaja v vasi — temveč stremi, da da učencem čim več okvirnega, splošnega znanja, ne glede na dejstvo, kaj bo učenec od pridobljenega v življenju rabil. Radi tega se obravnavajo v ljudski šoli vsi predmeti, tudi tisti, ki nimajo neposrednega pomena za učenčevo življenje. Ta ideja formalne in splošne naobrazbe leži kot spomin iz preteklosti še vedno na naši ljudski šoli in ne da učitelju prostih rok. Zato se še vedno predavajo vsi predmeti in še vedno je važno, da je bilo zadoščeno »urniku«.

Življenje pa teče mimo te šole.

Drugič sem rekel, da je huda ovira resnično življenjskemu pouku učni načrt. Preden se dotaknem predpisanega učnega načrta, bom pokazal na zanimiv paradoks. Vedno in povsod slišimo, da mora pouk upoštevati življenjsko bližino, t. j. da mora biti domoroden, koncentracijski, skupnostni ter naj črpa snov iz šolskega okolja. Delovne enote so celo predpisane. Združujejo naj vse predmete v miselno in delovno celoto. To vodilo naj da raztresenim predmetom enoten pomen in enotnejšo obravnavo. Toda v praksi se ta načela le redko izvajajo. Večkrat radi nezanimanja učitelja, največkrat pa radi predpisanega učnega načrta. Kako more biti pouk domoroden, ko pa so točno in do podrobnosti predpisane obravnavajoče teme, ki so mnogokrat daleč od »šolskega okolja«! Kako more biti pouk domoroden, ko je snov predpisana za vso državo? Kako more biti za vso državo predpisana snov domorodna za neko vas v Prekmurju ali morebiti enotna snov življenjsko blizu vsem tisočim in tisočim šolam širom naše države, ko je vendar med njimi tako velika razlika: v narodnostnem, kulturnem, verskem, socialnem in gospodarskem oziru? Paradokсно je zahtevati, da mora biti pouk domoroden, t. j. v življenjski zvezi z vaškim občestvom, ko mora učitelj vendar prvenstveno predelati predpisano snov! Ali more biti obravnavana skupnostna ali strnjena, če so predmeti predpisani in če je snov, ki se naj predela, podrobno opremljena? Učitelj se ne more ganiti, ker je rigorozno in tesno omejen po učnem načrtu. Skoro bi lahko rekel, da mora črpati naša ljudska šola snov iz učnih načrtov, da se mora držati predpisane snovi in da je izhodišče in viračališče vsega pouka — namesto živega resničnega življenja — učni načrt.

Naj navedem samo en tak paradoks iz neke tednice!

Delovna enota: Čuvajmo naše morje!

Slovenski jezik: Čitanje berila »Primorje«.

Sklanjanje zaimkov.

Pisanje 4. šolske naloge »Naše morje«.

Srbohrvaščina: Čitanje berila »Na žal«.

Narodna zgodovina: Egipčani.

Zemljepis: Hrvatsko Primorje.

Računstvo: Pismeno deljenje; razširitev števil obsega.

Poznanje prirode: Rjavi medved.

Higiena: Jetika.

Prakt. gospodarska znanja: Pisanje dopisnice.

Kmetijstvo: Obiranje sadja.

Ročno delo: Obiralniki.

Risanje: List.

Lepopis: A, N, M.

Petje: »Buči, buči, morje Adrijansko...«

Telovadba: Mirno! Voljno! V vrsto zbor! Igre.

V pričujoči delovni enoti so združeni sledeči predmeti: čitanje, srbohrvaščina, zemljepis in petje, vsi ostali predmeti pa nimajo nobene notranje, niti zunanje zveze z vodilom »Čuvajmo naše morje«. Ali je krivda na učitelju? Morda! Prepričan pa sem, da je učitelj skušal zadostiti dvema gospodarjema: predpisnemu učnemu načrtu (slovnica, zgodovina, računstvo, poznanje prirode, higiena, prakt. gosp. znanja) in modernemu učnemu predpisu strnjenga pouka. Oboje pa je spraviti v sklop prav težko.

Tretjič je z učnim načrtom predpisane in nagradene toliko snovi, da jo je mogoče predelati, če bi bili dani vsi učni pogoji, t. j. nadarjenost učencev, veselje učitelja do dela, vsi učni dnevi ter učila, učni pripomočki in čas. Pripomniti namreč moram, da je učni načrt predviden za 8 oddelkov, t. j. za popolnoma organizirano osnovno in višjo ljudsko šolo, t. j. če bi vsak razred tvoril svoj lastni oddelek ter bi število učencev ne bilo večje od 40. Torej samo 8razredna, t. j. popolna osnovna in popolna višja ljudska šola bi bila v stanju, da bi zadostila predpisom učnega načrta. Ker so taki idealni pogoji le redko kje dani, je tudi le redko kje mogoče v celoti zadostiti predpisom. Tudi to je en razlog, ki priča, da je v nižje organiziranih šolah nemogoče zadovoljiti predpisom učnega načrta.

Toda to ni glavni razlog, ki govori za drugačno ureditev in tolmačenje učnega načrta. Ne zavzemam se za kako breznačrtno šolo, t. j. za pouk brez vseh učnih predpisov. Tudi tako delo bi mnogokrat ne rodilo pozitivnega rezultata. Ne brez vseh načrtov, temveč učni načrt bi smel in moral biti le navodilo in okvir, v katerem bi se lahko gibal vsak učitelj kolikor toliko svobodno. Ne mislim torej, da bi bila šola popolnoma brez programa, temveč hočem poudariti, da ne sme biti splošno predpisani načrt nobena spona in neprelomljiva ovira. V kakem obsegu se bo iz nakazujočega načrta vršila obravnava, pa je odvisno od gospodarskih, socialnih, kulturnih in verskih prilik v dotičnem okolišju. Učence mora šola uvesti v duh vaškega občestva ter mora z vso intenzivnostjo gojiti življenjsko stvarnost, čutskupnosti in čutodgovornosti do vaše, narodne in človečanske zajednice.

Učni načrt je neprikladen prav posebno še za naše nižje organizirane šole. Ne smemo namreč pozabiti, da je splošno naobrazujoča snov v učnem načrtu še kolikor toliko primerna za mestne in višje organizirane šole, kjer mladina v pretežni meri odhaja v srednje šole, v obrt ali druge poklice. Ti učenci bodo v življenju morda kdaj rabili, kar jim je podala šola. Na vaških nižje organiziranih šolah pa je povsem drugače. Šola mora otroka pripraviti v prvi vrsti za tvornega in praktičnega človeka. Učenca mora opozoriti in naučiti, spoznavati okolje, v katerem raste in živi. Vaška šola ne sme podajati snovi, ki bi ne imela zveze z otrokovim življenjem in z njegovim miljejem. Podajanje snovi brez življenjske zveze z otrokovim okoljem je podobno šoli, ki uči svoje gojence plavanja na suhem. Vemo, da bo ta kandidat docela odpovedal v resnični življenjski situaciji. Dočim je v ostalih predelih naše domovine uvedena štiriletna, je v naši banovini 8 letna šolska obveznost. Za druge kraje velja v celoti učni načrt za osnovne šole, ki navsezadnje še ni tako obširen. Drugače je z našimi nižje organiziranimi šolami: eno-, dvo- in trirazrednicami. Za te velja osemletna šolska obveznost, t. j. veljajo predpisi učnega načrta za osnovne in višje ljudske šole. Toda nemogoče je, da bi na teh šolah mogli skončati vso ogromno predpisano tvarino.

Poglejmo za primer zgodovino.

I. razred višje ljudske šole:

Ljudje v prazgodovinski dobi. Zgodovina najstarejših narodov: Egipčani, Babilonci in Asirci, Feničani, Hebrejci, Perzijci, Grki: mitologija, Sparta, vojna s Perzijci, Periklej. Grška filozofija. Rimljani: pripovedke, punske vojne, Cezar, rimsko cesarstvo. Jugoslavija pred doseljevanjem južnih Slovanov: Grki, Tračani,

Ilirci, Kelti. Selitev narodov iz Azije, selitev južnih Slovanov in Bolgarov. Justinjan in Heraklej. Arabci pod Mohamedom. Aleksije Komnen. Henrik IV. in papež Gregor VII. Benetke.

II. razred višje ljudske šole:

Nemaniči. Bosna in ban Kulin. Manojlo. Komnen. Križarske vojske in Latinsko cesarstvo. Borba za Dalmacijo. Obnovitev Bizanca. Karel Robert in Ljudovit Veliki. Tomaž in Stefan Tomašević. Zeta pod Cernojeviči in njen propast. Spadanje Slovenije pod Avstrijo. Doba renesance v Italiji. Osvoboditev Rusije. Poljska pod Kazimirom Velikim. Cetinjski sabor. Vojna krajina. Reformacija. Avstrijsko-turška zveza. Rišelje in Ljudovit XIV. Hrvatje in pragmatična sankcija. Nova selitev Srbov pod Arzenom IV. Katarina II. in Friderik II. Postanek angleških kolonij.

III. razred višje ljudske šole.

Nacionalno probujanje Jugoslovanov. Napoleon in njegovi boji z Evropo. Miloševa uprava. Srbi in Slovenci napram ilirizmu. Meternich in sveta zveza. Osvoboditev Grške. Nagodba. Vojvodina in Svetozar Miletič. Napoleon III. in krimska vojna. Zedinjenje Italije. Zedinjenje Nemčije. Hrvatska pod Kujenom itd.

Navedel sem samo nekatere na štirih straneh predpisane teme. Ze iz navedenega vidimo, kako obširna, težka neživljenjska in nepraktična je predpisana snov, n. pr. grška filozofija, doba renesance v Italiji, Poljska pod Kazimirom Velikim, Rišelje, postanek angleških kolonij, zedinjenje Italije itd.

Pomisliti namreč moramo, da se vrši v niže organiziranih šolah pouk po šolskih letih (razredi). Poučevanje ni le naporno in težavno, temveč tudi zamudno, ker zahteva množica šolskih let v enem oddelku skrajšani pouk. Število ur se zmanjša tolikokrat, kolikor je razredov v enem oddelku. Število ur se skrči radi direktnega in indirektnega pouka za $\frac{1}{2}$ do $\frac{1}{4}$, tako da ima posamezni razred de facto $\frac{1}{2}$ do $\frac{1}{4}$ normalnih ur, t. j. namesto 30 le 7 do 15 ur. Če vzamemo za primer enorazrednico: osnovna in višja ljudska šola sta deljeni in ima vsaka samo 15 ur (v više organizirani 30). Od teh 15 ur ima vsak razred $\frac{1}{2}$ (nekaj predmetov lahko poučujemo skupno), t. j. $\frac{1}{3}$ od 15 = 5 ur za 14 predmetov. Popolnoma jasno je, da se v tem času ne more predelati celotna snov, n. pr. zgodovinska. Pravilno bi bilo, da bi se na niže organiziranih šolah skrajšala ali izpustila nepotrebna snov. Sicer pa ni niti potrebno obdelati vse snovi. Se prav posebno je prikrajšana na teh šolah višja stopnja, ker ima mnogo predpisane snovi, časa pa malo (v enem oddelku so združena vsa 4 šolska leta višje ljudske šole na eno-, dvo- in trirazrednicah). Pa tudi pouk v turnusih je težko izvedljiv, posebno v nekaterih predmetih nemogoč, n. pr. zemljepis. Za IV. razred osnovne šole je predpisana Jugoslavija. Običajno še tega ni mogoče predelati. Kako naj učenec s tem zemljepisnim obzorjem sledi snovi III. razreda višje ljudske šole (2. turnus). Tudi pouk v turnusih ne more docela zadovoljiti predpisov.

Vsi ti razlogi so važni, a niso odločilnega pomena za drugačen izbor snovi in drugačno obravnavo. Ze uvodoma sem dejal, da danes nihče več ne dvomi, da je vzgojstvo povezano s socialnimi in ekonomskimi odnosi vsake dobe, ki silijo tudi pedagogiko k življenjski stvarnosti. Nov čas zahteva novo šolo, zahteva, da se napravi črta čez ustaljeno ravnovesje in šablonsko, neživljenjsko, nestvarno snov. Kateri princip naj velja pri izbiri učne snovi in sestavi učnih načrtov? Temelj mora biti v vaškem občestvu, ki mora biti izhodišče in vračališče vsega pouka. Ni ljudske šole brez ljudske šole, ki bi ne koreninila v krajevnih gospodarskih, socialnih, kulturnih in verskih razmerah. Izbirati moramo le življenjsko važno snov. Danes niso več časi, ko je živel človek kot »Kralj na Betajnovci«, ne menec se za okolico, človek je in mora biti v zvezi z vsemi življenjskimi činitelji in mnogo jih je, ki stoje izven njegovega ozkega kroga: sovaščan, vas, občina, država, razne gospodarske, socialne, verske in prosvetne ustanove itd. Človeku ne zadostuje več ozka splošna naobrazba, ki nima resničnega življenjskega stika z občestvom, v katerem živi. Da je mogoče ustreči tej pedagoški zahtevi, mora biti učitelj svobodnejši v izbiri učne snovi, dokler se učni načrti ne prilagodijo novim prilikam. Ne smemo namreč pozabiti, da vprav naše niže organizirane šole najuspešneje vzgajajo kmečke mladino, učitelj na takih šolah je tesneje povezan z ljudstvom, kakor na više organiziranih šolah. Tam učitelja že okupirajo razne socialne, gospodarske in družabne edinice. Na malih šolah daleč od vseh prometnih sredstev pa je učitelj bolj prost ter se in-

tenzivneje posveti vasi. Prvenstveno vlogo imajo gospodarsko kulturni problemi vasi. Ne zavzemam se za kako strokovno ljudsko šolo, ki bi naj pripravljala učenca za kmečki poklic. Ne, čeprav ostane 95 % mladine na kmečki grudi, vendar moram poudariti, da kmet ni le poljedelec, sadjar, vrtnar, vinogradnik, ni le v odnosu do svoje zemlje, temveč je tesno povezan kot član človeške družbe s človeško zajednico. Zato bi bilo popolnoma napačno, vzgajati kmeta-strokovnjaka, temveč mora šola pripravljati mladino predvsem za aktivne člane žive človeške zajednice: Učenec mora vedeti, kaj je osnova vsake rodoljubne družine, pripraviti ga je treba, da bo sodeloval kot delujoč član v občinskem občestvu in ne kot odklanjajoč kritik, spoznati mora razne gospodarske, socialne, prosvetne in kulturne ustanove in živeti z njimi v resničnem, tvornem odnosu. S tem, da mladina spozna vse činitele občestvenega življenja ter pravilno vrednoti njih važnost in korist za vaško kmečko zajednico, se bo mogla laže vživeti v življenje in se uspešneje prilagoditi socialno-gospodarskemu redu. Spoznati mora delovanje vseh javnih organizacij, s katerimi bo prišla v dotiko (vas, občina, država, banovine, razne zadrage, sodišče, davkarija, cerkev, šola itd.). Z vsem tem mora šola seznaniti učence, če hoče, da se bodo uspešno udeleževali v človeški zajednici. Ves svet tvori zanje vaško-kmečko občestvo. Problemi iz tega občestva so osnova vsake resnične vaške šole. Kakšna pa naj bo obravnava? Podajajoče enote morajo biti vzete iz vaškega občestva. Njih obravnavanje ne sme biti osamljeno, temveč se morajo vzporedno z njimi obravnavati vsi »predmeti«. Vsaka delovna enota je obširna in zamotana! Nova šola prav za prav ne pozna predmetov. V učnem načrtu so sicer zaznamovani, toda v niže organiziranih, res vaško-ljudskih šolah niso ločeni, temveč se zbirajo okrog nekega življenjskega kompleksa. Novi čas zahteva svobodnejšo izbiro učne snovi in življenjsko obravnavo. Predmeti ne smejo biti ločeni, ker tudi kompleksi niso ločeni, temveč se v enem takem kompleksu prepletajo vsi tradicionalni predmeti. Takoj moram omeniti, da obravnava izključuje sistematično. Sicer pa je živo življenje, ki daje smer in obseg tvornemu šolskemu delu, važnejše od »ustaljenega ravnovesja«. Mučenje otrok bi bilo, če bi jim podajali snov, ki nima korenin v življenjski stvarnosti. Učili bi jih za pozabljenje.

Kakšno naj bo torej delo na niže organiziranih šolah? Najprej poišče učitelj delovno enoto ali kompleks iz kmečkega občestva. Vsako delovno ali kompleksno enoto mora učitelj z učenci vsestransko predelati, t. j. okrog te enote se koncentrirajo vsi predmeti. Koncentracija ni pravi izraz, ker pomeni nekaj prisiljenega ali izumetničenega. Učitelj ne sme iskati nekih zunanjih, umetno napravljenih vezi, da dobi koncentracijsko enoto. Primerov takih za las privlečenih koncentracij je več kot dovolj. Take koncentracijske enote so pravi predmetni pouk. V delovni enoti morajo biti vsi predmeti, ki so zaznamovani v učnem načrtu, sami po sebi združeni ali koncentrirani v kompleksu sagem. Iz te enote si učitelj poišče predmete. Obravnavanje življenjskih enot mora biti neprisiljeno. Vsi predmeti morajo biti notranje življenjsko združeni. Učitelj le analizira, razčlenjuje delovno enoto in pri tem delu nehote in nevede obravnava predmete, ki so važni za rešitev kompleksa.

Kratko: Učitelj mora radi skopo odmerjenega časa izločiti iz svojega programa vso neživljenjsko in nepraktično snov in izbirati le ono, kar je resnične važnosti za učenca. Niže organizirane šole združujejo namreč v enem oddelku več razredov. Snov ali problem, ki ga učitelj iztrga iz vaško-kmečkega občestva, mora biti take narave, da lahko učitelj podaja snov v ožjem ali širšem obsegu vsem razredom. Pri izbiri in napravi novega učnega načrta se moramo ozirati na življenjsko važne gospodarske, kulturne in socialne probleme.

II.

Kakšne bi bile delovne enote za niže organizirane šole, ki bi zadostile tem pedagoškim zahtevam?

Izbral sem nekatere. Nikakor ne mislim, da so edino te merodajne in dobre. Vsak učitelj bo izbral one, ki so primerne za njegov okoliš in ki so v življenjski zvezi z gospodarsko-socialnimi prilikami vasi. Vaško-kmečko občestvo je tisti temelj, iz katerega izhaja in za katerega dela ljudska šola. Pri nekaterih delovnih enotah se lahko izvrši kompleksna obravnava v kakršnem koli obsegu, za male, srednje in velike učence. Za male bo obdelava krajša, poljudnejša in enostavnejša, za večje pa obširnejša. Napisane delovne enote so primerne za nižjo kakor za višjo stopnjo. Razlika je v obsegu in širini obravnave.

Delovne enote za niže organizirane šole:

1. Šola se je pričela.	21. Naša pošta.
2. Nj. Vel. kralj Peter II.	22. Vlak prihaja.
3. Jesen rumena, dobra žena...	23. Oče je moral na sodišče.
4. Sadje zori.	24. Pomladansko čiščenje.
5. Kmet orje in seje.	25. Sonce ogreva zemljo.
6. Od vinograda do vinograda se razlega pesem veselih trgačev.	26. Polna luna.
7. Naše ptice so odletele na jug.	27. Župan je bil pri nas.
8. Megle padajo na hribe in doline.	28. Pomlad gre v deželo.
9. Vsi sveti.	29. Sv. Jožef.
10. Človek išče miru.	30. Naša vas.
11. Pastirji pasejo čredo.	31. Velika noč se bliža.
12. V sobi smo zakurili.	32. Kmet sadi krompir in koruzo.
13. Zedinjenje.	33. Moja mati.
14. Sv. Miklavž.	34. Gozd v maju.
15. Sneg pada...	35. Ptice prihajajo z morja.
16. Božične počitnice.	36. Binkošti.
17. Novo leto.	37. Travnik v maju.
18. Koline.	38. Moji tovariši.
19. Naš dedek sedijo za pečjo.	39. Prvo sadje zori.
20. Na svečnico visi led s streh.	40. Vidovo.

III.

Delovna enota »Jesen rumena, dobra žena...«

Za nižjo stopnjo.

Narodni jezik:

Učenci morajo dobiti nekaj dni prej nalogo, da opazujejo razne pojave v jeseni in si jih tudi zabeležijo (n. pr. kdaj vzhaja in zahaja sonce, kdaj trgajo sadje, kdaj pade megla, kam se vleže najprej itd.). Otrok mora najprej sam gledati, opazovati in pri tem se uči misliti in sklepati. S tem smo učenca že sami pripravili do samostojnega in neprisiljenega dela izven šole.

Pogovor o jeseni: Kakšni so znaki jeseni? (Dnevi so krajši, noči so daljše. Listje na drevju rumeni. Poljske rastline zore. Kmet koplje krompir, trga koruzo in spravlja sadje v klet. Ptice so odletele v južne kraje. Orač orje in seje itd.)

Tvorjenje, pravilna izgovorjava in napisovanje besed, n. pr. list — listje, polje — poljski, rumen — rumeneti...

Sklanjanje samostalnikov.

Napisovanje in določevanje samostalnikov: spol, število in sklon: dnevi, noči, listje, drevje, rastline itd.

Tvorjenje pridevniških stopenj: kratek — krajši — najkrajši, dolg — daljši — najdaljši, rumen — bolj rumen — najbolj rumen.

Razgovor o jeseni, govorjenje v zboru in napisovanje na šolsko tablo:

a) prepis s šolske table (2. razr.);

b) diktat (3., 4. razr.).

Priprava in pisanje šolske naloge »Jesen rumena...«

Memoriranje pesmice »Jesen«.

S r b o h r v a š č i n a :

Čitanje berila »Jesen и винограде«.

Z g o d o v i n a :

Kdaj se pričenejo velike vojne? (V jeseni.) Zakaj? Ljudstvo mora pospraviti poljske pridelke ter rabi može in fante pri delu. Če ni hrane, ni ničesar. Polja so pusta in prazna, škoda je manjša. Katere vojne so se pričele v jeseni? (Današnja. Kdaj je pričela? Svetovna? Kdaj je pričela? Balkanska. Učenci naštevajo, dokler ne pridemo preko vseh vojn do balkanske.)

Vzroki, radi katerih se je začela balkanska vojna. Turki so tlačili slovanske in druge narode. Ti narodi niso imeli nobenih pravic: šole so bile v tujem jeziku, domača veroizpoved je bila preganjana. (Primeri, če bi bila preganjana naša

vera in bi nas kdo silil v protestantsko, muslimansko ali kako drugo vero), v uradih so uradovali v tujem jeziku. (Primer, če bi začeli uradovati v jeziku, ki ga ljudstvo ne razume. Kdor ni znal tega jezika, ni ničesar dosegel. N. pr. nekdo prosi za podporo, a je ne dobi, ker ne zna prositi v jeziku, ki ga ne razume. Podajamo otipljive primere iz resničnega življenja.)

Glavno je pri zgodovinskem pouku, da naučimo učence razumno misliti in sklepati. Vsi dogodki morajo imeti svoje vzroke in te iskati in najti je smoter zgodovine. Nanizanje zgodovinskih dogodkov, letnic in imen ni važno. V našem primeru je potrebno, da učenec vidi in razume vzročni odnos med vojno in časom ter med vojno in razlogi, ki so jo povzročili.

Zemljepis: Kumanovsko polje in Vardarska banovina.

1. Oblikovitost dežele: Važno je, da naučimo otroka čitati zemljevid. Takoj na prvi pogled mora ugotoviti, kakšna je pokrajina na splošno (gorata, zelo gorata, nižinska itd.). Po ugotovitvi oblikovitosti čitamo posamezne višine in določimo markantne vrhove. Istočasno z obravnavo oblikovitosti sklepamo iz oblike zemlje na gospodarsko stran, t. j. na zaposlitev prebivalstva. Vedno je treba učence navajati na pametno sklepanje ter jih poučiti, da sta delo in zaposlitev prebivalstva neke dežele v življenjski zvezi z zemljo. Na goratem svetu se bo človek bavil z živinorejo, v nižinah in dolinah s poljedelstvom, ob morju z ribarstvom (opis rib) in brodarstvom, v gozdnatem svetu z drvarstvom, lesno industrijo in izdelovanjem lesenih izdelkov (Ribnica. Zakaj ni na Murskem polju?)

2. Socialne in kulturne prilike: Povezanost med zemljo in gospodarskimi razmerami prebivalstva. Vpliv gospodarskih prilik na socialno stanje prebivalstva. Razgovor o tem glede na razmere v Vardarski banovini.

Učencu se šele ob takem načinu šolskega dela pričnejo odpirati oči ter se uči samostojnega vzročno-logičnega mišljenja.

Računstvo:

Učenci sodelujejo s podatki, ki so jih nabrali doma. Vsak učenec mora imeti beležnico, v katero si vpisujejo opazovanja, n. pr. koliko so pridelali krompirja, koruze, pese, repe, ajde itd.

Praktične pismene in ustne uporabne naloge, n. pr. Janezov oče je pridelal 5 voz krompirja, koliko je vreden?

Učenci višjih razredov bodo ocenjevali, koliko drži voz krompirja. Nastane zanimiva polemika glede teže. Mnenja se križajo in končno se izkristalizira neka pravilna množina (vaja v ocenjevanju).

Ponovitev utežnih enot.

Sklep iz enote na množino.

Določevanje cen. Učenci se morajo informirati o tržni ceni krompirja.

Ustna ter pismena izvršitev računa.

Koliko je Petrov oče pridelal jabolok, koliko jih je prodal in koliko je dobil zanje.

Računstvo ne sme biti mehanično, pusto in neživljenjsko, temveč mora biti v notranjem življenjskem odnosu s kompleksom, ki ga obravnavamo. Tako bo otrok računal iz notranjega zanimanja, ker se bo veselil stvarnega in realnega rezultata. (Koliko je Janezov oče pridelal krompirja in koliko stane, koliko je Petrov oče dobil za jabolka itd.)

Spoznavanje prirode: Jesenska megla.

Učitelj mora navajati učence na opazovanje narave ter naučiti otroke vzročnega sklepanja in razumnega mišljenja.

Kdaj nastane megla? Zakaj nastane v jeseni. Pogovor o temperaturi čez dan in ponoči. Zakaj nastane megla zvečer? Kje nastane najprej in zakaj v dolinah? Nastanek megle.

Spoznavanje prirode je še prav posebno življenjski predmet, ker je narava krog in krog otroka, ker se otrok v njej giblje in živi. Otrok mora imeti oči, da vidi naravo in šola ga mora naučiti, razumno tolmačiti naravne pojave.

Higiena:

Higiena mora biti praktična. Nje namen je, da pripravi učenca na čistočo telesa, perila, obleke, obutve itd. Ni važno, da ve otrok natančno za ustroj človeškega telesa, niti ni važno, da pozna razne bolezni — čeprav je tudi to potrebno — važno je predvsem, da šola učenca toliko izobrazí v zdravstvenem pouku, da bo otrok v poznejšem življenju sam iz lastne iniciative skrbel za svojo snago.

Kakšno je vreme v jeseni? Kje je kmet večidel? (Na njivi.) Kako se obleče pri tem delu? Kaj mora storiti in zakaj se mora umivati? (Čistoča telesa, čistoča perila.) S telesno čistočo čuvamo perilo in s tem štedimo.

Kmetijstvo:

Ta pouk mora stremeti za tem, da usposobi učenca za njegovo poklicno delo, da budi v učencih zanimanje in veselje do kmetijskega dela in jih nauči razumno in napredno gospodariti.

Spravljanje poljskih pridelkov. a) Krompir (kakšnega smemo spravljati v klet?), b) koruza, c) ajda, č) proso.

Obiranje in spravlanje sadja. (Izračunavanje denarnega efekta prodaje itd.)

Risanje.

Risanje lista in sadja.

Praktična gospodarska znanja: Vodenje beležk glede pridelka. Vsako napredno gospodarstvo zahteva pregled, ki ga naš kmet navadno nima. Prav posebno je važno, da kontrolira naš kmet, koliko pridelal na poedinih parcelah, da ve, katere parcele so najprimernejše za poedine kmečke kulture. Prav tako je potrebno, da ve, koliko je pridelka in kolika je poraba doma.

Rubriciranje, beležke pridelka in porabe.

Lepopis: j, jesen; l, lovec.

Petje: Petje pesmic v jeseni.

Telovadba: Razne vaje v kretanju: priklon (pobiranje krompirja) itd.

Prikazana delovna enota bi bila primerna za nižjo stopnjo (1., 2. in 3. razred). Za male bo obravnava krajša, za večje v istem oddelku pa obširnejša in daljša. Za višjo stopnjo se bo ista snov še bolj razširila ter bo učitelj predvsem stremil za tem, da nauči učence opazovati, spoznavati in logično ter miselno sklepati. Učitelj bo obravnavo prilagodil starostni stopnji učencev.

Nov čas prihaja, ki zahteva novo šolo, šolo stvarnosti in življenjske resničnosti. Ne sme več mimo socialnih, gospodarskih in kulturnih prilik vasi, v kateri živi mladina. Izhodišče in vračališče vsega delovnega pouka mora biti vaško občestvo ter živo in resnično življenje ljudstva. Šele tedaj bo iz fraze postala resnica:

Iz življenja za življenje.

Oskar Hudales:

Vprašanje učbenikov in učil na niže organiziranih ljudskih šolah

Čeprav imamo Slovenci še prilično staro šolsko tradicijo in je naše ljudsko šolstvo stalo pod trajnim vplivom kulturnih prizadevanj evropskega zapada, to dejstvo ni posebno razveseljivo. Ne moremo pa s tem v zvezi trditi, da bi kulturna — torej tudi šolska — prizadevanja slovenskega človeka ne šla vzporedno s takimi prizadevanji ostalih naprednih evropskih narodov radi neke prirojene kulturne konservativnosti. Nasprotno! Veliko število samotnih eno- in dvorazrednic (274, kar znaša 31,8 % vseh slovenskih ljudskih šol) namreč dokazuje, da si je ljudstvo celo v najbolj zakotnih krajih hotelo ustvariti možnosti za pridobivanje osnovnih kulturnih dobrin. Objektivni vzroki tega in takega stanja so drugod.

Slovenija je izrazito alpska dežela, kjer se slikovito menjujejo doline in visoko hribovje, gozdnate planote in vinorodno gričevje. Ves naš teren ni niti malo enoten, temveč raztrgan in raznolik. Zaradi tega je med seboj prilično rahlo povezan z dobrimi komunikacijskimi zvezami. Tak teren zahteva od kmeta, ki živi na njem, mnogo večje napore v borbi za znosno življenje, kakor pa od kmeta, ki ima svojo kmetijo na ravnini. Ta neugodni geografski položaj in struktura danega družabnega reda pa imata za posledico velikansko razparceliranost slovenske produktivne zemlje. Končna konsekvence teh razmer je ta, da kmetu onemogoča intenzivno, pa tudi ekstenzivno izkoriščanje plodne zemlje. Vse to je vplivalo in še vpliva tako, da se ekonomsko stanje slovenskega kmečkega človeka razvija v negativni smeri. Upoštevalo ta dejstva nam bo jasno, da slovensko delovno ljudstvo ni moglo najti potrebnih materialnih sredstev za dvig svojega ljudskega šolstva in jih ne more najti niti danes brez izdatne pomoči vsega slovenskega kolektiva. Tako vidimo, da razen malenkostnih izjem naše ljudsko šolstvo v smeri višje organizacije ni časa primerno napredovalo. Posebno v pasivnih okrajih močno prevladujejo niže organizirane šole nad višje organiziranimi.

Ne moremo si zapreti oči pred dejstvom, da gre ena tretjina slovenskih otrok prav skozi niže organizirane šole. Logično bi torej moralo slediti, da slovenska kulturna, gospodarska in politična javnost posveča vso svojo pozornost tem šolam, njihovim opremam ter učiteljem na teh šolah. Žal, je ravno obratno.

Iz vzrokov, ki jih tu ne moremo podrobno obravnavati, se je v naši državi, posebno še v Sloveniji, razpasla navada, da se hribovske niže organizirane šole smatrajo za kazenska mesta. Za »zločin« drugičnega političnega prepričanja, kakršno je trenutno proglašeno za edino pravilno, se hodijo na te šole »pokoriti« razni učitelji. O tem, s kakim navdušenjem se tak učitelj loti na šoli svojega dela, ni treba posebe govoriti. Prav tako se po neki zakoniti doslednosti nastavljajo na niže organizirane šole učitelji - novinci. Samo nekoliko se zamislimo v položaj takega učitelja.

Prenapolnjen oddelek! Trije, štiri razredi. Kaj naj sedaj dela? Kje naj začne? Na učiteljišču — bilo je to že pred dvema, tremi leti — je imel nekaj nastopov. Takrat se mu je zdelo, da je dobro naredil. Nekje še mora imeti zvezek s preparacijami in učnimi slikami. Tega bo poklical na pomoč. Nasmehne se, ko vidi, kako je vse lepo napisano. Pa poizkusi po tem receptu. Toda razočaranja se kopičijo drugo za drugim. Njegovi učenci niso občenci iz mesta. Njihovo duševno obzorje je veliko manjše od duševnega obzorja mestnih otrok. Nekateri izmed njih še nikdar niso videli avtomobila, niti vlaka. Besedni in pojmovni zaklad njegovih šolarjev je majhen, zelo majhen. Na vadnici so imeli šolarji vsak svojo torbico, dovolj zvezkov, lepo zavite knjige, ravnilce, trikotnik, kotomer, ročni zemljevid... Tu pa —. Polovica razreda nima niti najnujnejšega — čitank. V zvezkih štedijo s prostorom. Starši jih navajajo k temu. Siromašni hribovci so. Včasih nimajo niti za sol. Ni denarja za šolske potrebščine.

Učitelj pa je mlad. In je idealist. Kljub temu, da mora vsak mesec riskirati najmanj 50 dinarjev od svojih mesečnih 912, če hoče priti do prvega poštenega brivca. To je že 5,5 % njegove plače. Učitelj ne obupa. Nekoga bo moral vprašati za svet. Tovariše na sosednjih šolah. Toda ti so prav tako novinci kakor on. Edina rešitev je še učiteljska knjižnica. Tam bo morda v kaki knjigi našel moder nasvet. Išče in išče, med redkimi knjigami v omari ne najde ničesar primernega. Kupil bi nekaj sam, toda

ko pogleda v cenik strokovnih knjig, se kar zgrozi. Silno drage so te knjige. Če bi si kupil katero, bi na zimo ostal brez čevljev in tople srajce. Loteva se ga zagrenjenost. S strahom ugotovi, da do konca leta pod temi pogoji ne bo dosegel v učnem načrtu postavljenega smotra. Potem bo prišel nadzornik in to uradno ugotovil. Posledice? Učitelj vzdihne. Blagor onim, ki so na više organiziranih šolah! Tam ima vsak svoj oddelek. Tam jim ni treba misliti na to, kako bodo del svojih učencev zaposlili s koristnim tihim delom. Prav to tiho delo pa je na nižje organiziranih šolah najtežji problem, ki ga lahko reši samo izkušen praktik. Toda tudi ta ga lahko uspešno reši le tedaj, če ima na razpolago primerne učbenike ter primerna in številna samoučila.

O današnjih učbenikih — v kolikor jih sploh imamo — na tem mestu ne moremo obširneje govoriti. Analizirati vse njihove napake in s tem v zvezi njihov pomen za ljudske šole je naloga posebne razprave. Za enkrat lahko ugotovimo samo to, da so:

- a) zastareli po svoji metodični ureditvi in vsebini,
- b) da so pisani za vse kategorije šol in niti najmanj ne upoštevajo didaktičnih težkoč, ki se pojavljajo prav na nižje organiziranih šolah,
- c) da so neživljenjski in otroku ne morejo dati nobene iniciative za samostojno delo, in končno
- č) da so občutno predragi.

Logično se nam po teh ugotovitvah vsiljuje vprašanje, kakšne reforme bi bili ti učbeniki potrebni. Vsi, kolikor jih uporabljamo v ljudskih šolah, bi morali prikazovati življenjsko problematiko našega časa in naše stvarnosti. To problematiko občuti hribovski otrok prav tako kakor mestni, vendar na drug način in v drugačni obliki. Knjiga, ki jo otrok uporablja kot učbenik, naj bi mu to problematiko pomagala reševati na način, ki je v popolnem soglasju z modernimi pedagoškimi načeli. Zato taki učbeniki ne morejo veljati za vse vrste naših ljudskih šol, temveč bi jih morali prav tako kategorizirati, kakor so kategorizirane z ozirom na svojo organizacijo in svoje okolje te šole same. Samo knjiga, ki bo otroku slikala ono življenje, v katerem sam živi, lahko v njem vzbudi željo po samostojnem udejstvovanju. Ni treba posebe naglašati, da bodo take knjige mnogo pripomogle k pravilnemu reševanju učnih in vzgojnih vprašanj na nižje organiziranih šolah, kjer je samostojno tiho delo učencev eminentne važnosti. Po teh principih naj bodo urejene predvsem čitanke (jezikovne vadnice) in računice.

Odločilne važnosti je tudi cena učbenikov. Zgoraj smo po statistiki ugotovili, da se največ nižje organiziranih šol nahaja prav v ekonomsko zaostalih krajih. Naloga merodajnih faktorjev je, da temu vprašanju najdejo primerno rešitev.

Za uspešen indirektni pouk — in brez tega v večji ali manjši meri ni nobena nižje organizirana šola — pa niso potrebni samo dobri učbeniki, temveč tudi dobra učila. Predvsem samoučila (ročni zemljevidi, ravnila, kotomeri, barvice in ostale risarske potrebščine, pisalne potrebščine, material za ročna dela), katera bi moral imeti vsak otrok brez izjeme. Drugače učitelj nikakor ne more učencev zaposliti s plodnim tihim delom. Rekli smo že, da je z ozirom na terenske prilike, v katerih se nahaja velika večina nižje organiziranih šol, duševno obzorje tamkajšnjih šolarjev veliko manjše kakor onih iz večjih dolinskih naselij, mest in sploh iz krajev ob prometnih žilah. Razumljivo je torej, da mora imeti učitelj na taki šoli pri rokah mnogo ponazoril, če hoče svojim učencem razširiti njihovo

duševno obzorje v takem obsegu, da bodo pozneje v življenju mogli stati na isti stopnji kulture kakor ves ostali narod, ki živi v ugodnejših terenskih, ekonomskih in kulturnih razmerah. V ta namen so mu potrebne številne slike, zemljevidi, modeli, aparati itd. Učiteljska knjižnica naj bi mu s svojo bogato zalogo strokovnih knjig bila zanesljiv svetovalec pri njegovem kompliciranem delu. V pomoč bi mu naj bile šolarske razredne knjižnice, enako bogato založene z biseri mladinske literature. Pomagale naj bi mu pri vzgojnem in učnem delu. Vse to seveda stane denar in zanimivo je, kako se danes rešuje finančna plat tega vprašanja. V okrožnici kr. banske uprave IV. S. No. 1126/1 z dne 2. novembra 1936. glede sestave proračunov A in B čitamo med drugim sledeče:

»Kjer je šola normalno preskrbljena z učili, je za redno izpopolnjevanje zbirk vstaviti za enorazrednico največ 300 din, za dvorazrednico največ 450 din, za tri-, štirirazrednico največ 600 din, za pet- do šestrazrednico največ 800 din, za vsak nadaljnji razred največ 100 din. Kjer je potreba posebnih nabavk, n. pr. zemljevidov in dr., je to utemeljiti ter te nabavke imenoma navesti z nabavno ceno. Take nabavke je porazdeliti na več let.

Knjižnice: za eno- do dvorazrednico, učiteljska največ 100 din, šolarska največ 200; za tri- do štirirazrednico, učit. največ 150 din, šol. največ 250 din; za pet- do šestrazrednico, učit. največ 200 din, šol. največ 300 din, za sedem- do osemrazrednico, učit. največ 250 din, šol. največ 350 din, a za vsak nadaljnji razred po 50 din več.

Ta odločba torej ne daje izdatne pomoči prav tja, kjer je nabolj potrebna. S tem seveda nočemo reči, naj se ta pomoč izvede na račun više organiziranih šol, saj so prej omenjene postavke tudi za te prenzike. Vendar bi merodajni činitelji morali najti pota in načine, da se to pereče vprašanje ugodno reši.

Prostor nam diktira, da smo vse te probleme samo bežno nakazali. Danes bi jih moral poznati ne samo vsak učitelj, temveč tudi vsi drugi izven učiteljskih vrst, ki jim je napredek naše ljudske šole resnično pri srcu. Zato je težko razumeti zahtevo Kmetijske zbornice v znani resoluciji za izboljšanje našega šolstva, naj se oskrbovanje šol, oz. stroški za to oskrbovanje zopet prenesejo na občine. Sedanji način oskrbovanja po banovini je prinesel vsaj kolikor toliko pravično razdelitev subvencij med ubožnejšimi in bogatejšimi kraji. Realiziranje prej omenjene zahteve Kmetijske zbornice bi pomenilo korak nazaj. V smislu take »demokratizacije« bi največ trpele zopet le nižje organizirane šole, kajti celotno breme za njih oskrbovanje bi zopet padlo na ramena ekonomsko šibkih občin. Zatorej je ta zahteva v nasprotju z vsakim odkritosrčnim kulturnim in socialnim prizadevanjem.

IZ ŠOLSKEGA DELA

Ernest Vranc:

V vaški šoli nekoč in danes

(Nekaj črtic po raznih virih.)

1. župnik in cerkovnik učita otroke.

Vsako nedeljo po večernicah so se zbrali otroci v župnišču. Župnik, mož blagega srca, je imel mladino rad, zato je tudi mladina pridno prihajala v nedeljsko šolo in žarečih oči poslušala lepe zgodbe iz sv. pisma. A večkrat jim je razlagal tudi zanimive pripovedi iz turških in francoskih časov, na primer, kako so francoski žandarji lovili po teh krajih rokovnjače. Spomladi jih je peljal na vrt, kjer jih je učil cepiti in gojiti sadno drevje. Najlepše pa je bilo jeseni, ko jim je radodarno delil okusna jabolka, sladke hruške in sočne češplje. Še sami so smeli splezati na drevesa v sadovnjaku in trgati sadje, pa jih župnik ni nič karal. Še smejal se jim je in govoril: »Le privoščite si, le privoščite, potem pa se gremo abece!«¹

In res so šli v pred sobo obsežnega župnišča. Velika javorova miza je že čakala na maloštevilno otročad, ki se je prostovoljno priglasila v nedeljsko šolo. Na mizi je ležalo nekaj knjig z naslovom:

»Abezednik za Shole na Kmetih po zesarških kraljevih Deshelah. — Ljubljana 1818.«

Na prvih dveh straneh so bile male in velike slovenske in nemške črke, za temi pa »Slogovnik«.

Po molitvi je čital najprej župnik, nato so ponovili posamezni otroci in črkovali:

i e a o u
ji je ja jo ju
vi ve va vo vu
bi be ba bo bu

Nato so morali čitati besedo »riba« po sledečem postopku:²

Župnik: »To besedo bomo čitali. Začni, Tonček!«

Tonček: »er, i«. Župnik: »ri«. Tonček: »ri«. Župnik: »Dalje!«

Tonček: »be, a«. Župnik: »ba«. Tonček: »ba«.

Župnik: »riba«. Tonček: »riba«. Župnik: »Priden si, Tonček. Sedaj pa še Blaže, potem pa Nežica!« Naposled so vsi obnavljali, kar jim je rekel prijazen župnik.

Nato so še pisali črke, pa tudi cele besede.

Za računanje je prinesel župnik orehe. Kako veselo so prištevali in odštevali, ko je župnik vprašal: »Ivan, koliko jih imaš?« »Martinek, koliko

¹ Po Vl. Klemenčiču »Iz starih in novih časov«, MM 1939., str. 78.

² Po Fr. Finku »Začetni čitalni in pisalni pouk«, SSM 1936., str. 11. in 13.

jih imaš?« »Koliko jih imata oba skupaj?« S kakšnim veseljem so računali in tudi prav izračunali. No, in kar je bilo najjemenitnejše, nazadnje so te orehe — pojedli.

Na koncu so molili, spoštljivo pozdravili in šli mirno proti domu.

Župnik je bil že v letih pa je začel bolehati. S težavo je opravljal svoje duhovniške dolžnosti, otrok pa ni mogel več učiti. Vsem ga je bilo žal, najbolj pa mladini.

Otroke je potem učil cerkovnik in šomašter Peregrin.

Peregrina so se otroci bali, še preden so ga spoznali od blizu. Saj so jih že starši strašili z njim, kadar so bili razposajeni: »Le čakajte! Ko vas dobi v roke Peregrin, boste bolj ponižni.«

Pri premožnem kmetu, ki je imel hišo najbliže cerkvi, je bila v prostorni izbi učilnica. Skozi tri mala okna je prihajalo v izbo le malo svetlobe, zato je bilo v njej — posebno pozimi — prav temačno. Oken niso odpirali, zato je bilo zaduhlo. Klopi so bile tako tesne, da so morali nekateri otroci sedeti na tleh.

Šomašter Peregrin si ni znal pridobiti otrok. Nikdar jim ni povedal povesti in se pošalil kakor župnik. Že prvi dan je imel v roki leskovko. Napisal je na tablo z okorno roko črke a, b, c, nato se je obrnil k otrokom, jim pokazal s šibo na tablo in zategnjeno črkoval: a, be, ce. Na isti način jim je pokazal še druge črke in čital: če, de, e, f... V nekaj mesecih so se otroci s težavo naučili abecede na pamet. Potem so začeli čitati besede. Dolgo niso mogli razumeti, kako se čitajo besede, ker so bili navajeni le črkovati. Leskovka je neusmiljeno padala po hrbtih. Le najbistrejši so se trudoma naučili malo čitati.

Nekoliko boljše volje je bil Peregrin, ko so mu otroci prinašali obljubljeni bero. Saj se je revež trudil z otroki, pa kaj je pomagalo, ko ni bil tako izšolan, da bi znal vsako reč pri pravem koncu prijeti in dobro izpeljati. Ko je prišel določeni dan, so mu torej otroci prinašali: prekajeno meso, klobase, slanino, jajca in druga živila. Na ta dan in že dan poprej je Peregrin šibo skrtil. Hotel se je pač deci malo prikupiti.

Tako je šomaštroval Peregrin nekaj let.

2. Učitelj prihaja...

Cesarska vlada je 1868. leta izdala nov šolski zakon, po katerem so popisali vse otroke, ki so dolžni obiskovati šolo. Tudi učitelj se je moral šolati v posebnih šolah, preden je bil sposoben za pravilno razlaganje učenosti.

Čeprav je bilo ljudstvo potrebno izobrazbe in si je tudi samo želelo šol, vendar ni bilo zanje prav nič navdušeno. Krivo je bilo največ to, ker so v teh šolah poučevali — večinoma nemški. Slovenski otrok se je mesece in leta učil na pamet nemških besed in stavkov, ni pa razumel njih smisla. Ko je izstopil iz šole, je kmalu še to pozabil. Tudi vaške šole so bile ponemčevalnice. Ni čuda, če so se slovenske občine branile zidati šolska poslopja in plačevati učitelje. Ljudje so se upirali, ko so uvideli, da »nemške šole« koristijo slovenskemu človeku malo ali nič. Mnogo učiteljev pa ni pozabilo, da je le materinski jezik tisti ključ, ki odpre človeku pot k izobrazbi.

Pogled v
ljudsko šolo
začetkom
19. stoletja

(Po originalu
v šol. muzeju
v Monakovem)

Vendar se je prihajajočim šolanim učiteljem kmalu posrečilo prebiti led in premostiti prepad med šolo in vasjo. Šolsko delo se je od golega verbalizma dvignilo na stopnjo boljšega ponazorovanja. Golo posnevanje in utrjevanje z memoriranjem učne snovi v čitanju, pisanju in računanju so izpopolnili po načelih Komenskega in Pestalozzija s tremi stopnjami: spoznavanje — utrjevanje — uporaba. Realije še niso prišle do veljave, saj tudi tehnični napredek tega še ni zahteval. Obilno besedovanje z vprašanji in definicijami je pa še vedno prevladovalo...

Črkovalno metodo v 1. šol. letu je nadomestila normalnobesedna metoda čitanja in pisanja. N. pr.

Obravnava normalne besede »riba«:³

A. Nazorni nauk.

Katera poslopja so navadno pri kmetih poleg hiše? Čemu je hlev? Katere živali imamo v hlevih? Kako imenujemo živali, katere imamo doma? Kdo mi ve nekatere domače živali imenovati? Je kokoš tudi domača žival? Zakaj? S čim je pokrita kokoš? Kdo mi ve več takih domačih živali imenovati, ki so s perjem pokrite? S čim koristi krava? vol? tele? Pomnite, krave, voli in teleta so goveja živina ali goveda! Kako imenujemo meso od krav in volov? Kako od telet? S čim nam koristi konj? osel? Itd. Katera je najlepša domača žival? S čim nam koristi svinja, ovca, koza? Pomnite: ovce in koze so drobnica. Kako imenujemo ovce in koze? Čemu imamo mačko, psa pri domu? Kakšne živali so tedaj psi in mačke? Imenujte domače živali, ki so s perjem pokrite! Koliko nog ima kokoš? S čim leti? Kaj ima namesto ust? Pomnite: živali, katere imajo namesto ust kljun, po dve nogi, po dve peroti in telo s perjem pokrito, imenujemo ptice. Katere živali imenujemo ptice? S čim nam koristijo domače ptice? Nam torej domače živali mnogo koristijo? Kaj smo jim tedaj dolžni storiti? Jih smemo trpinčiti? Kaj bi tedaj moral vsak gospodar storiti, če hoče imeti lepo in močno živino?

³ Po »Učnem poskusu« J. Kelca in S. Šalamuna v »Popotniku« 1883., str. 71.

Vidimo samo pri domu živali? Kje še? Je kateri izmed vas že videl lisico? Hočem vam pokazati njeno podobo! Je lisica domača žival? Kateri domači živali je po priliki podobna? Kje živi lisica? Od česa se živi? Je lisica koristna ali škodljiva žival? Katere živali še žive v gozdu? Kako imenujemo živali, ki žive v gozdu? Kako še, ker niso krotke? Od česa se žive divje živali? Divje živali, ki druge živali love in žro, imenujemo zveri ali roparice. Imenujte zveri! Je zajec tudi zver? Zakaj ne? Nam divje živali škodujejo? S čim nam koristi zajec, lisica, medved? itd. S čim nam škodujejo? Smemo tedaj divje živali pokončavati, ker nam škodujejo?

Žive v gozdu tudi ptice? Kdo mi ve imenovati kakšno ptico? Od česa se žive gozdne ptice? So tedaj škodljive ali koristne? S čim nas pa posebno razveseljujejo? Smemo tedaj gozdne ptice pokončavati in preganjati? Kakšni so tisti otroci, ki nedolžne ptice love in preganjajo?

Kje so ptice, kadar letajo? S čim letajo? Se morejo štirinogate živali tudi gibati visoko v zraku? Na čem se premikajo z enega mesta do drugega? Kje žive ptice? Kje štirinogate živali? Živijo v vodi tudi katere živali? Katere živali žive v vodi? Katere še? Imajo ribe tudi noge? Kaj imajo namesto nog? Čemu imajo plavuti? S čim so pokrite ribe? Od česa se žive ribe? Morejo ribe tudi zunaj vode živeti? V kakšnih vodah žive ribe? Kdo mi ve kakšno ribo imenovati? S čim nam koristijo ribe? Kako lovimo ribe?

B. Pripoved »Zvesta ribica«, str. 95. Zač.

Izpraševanje. Nauk.

C. Risanje ribe.

Napravimo lepo ležečo črto! Nastavite na levem koncu in vlecite zakrivljeno črto navzgor do desnega konca ležeče črte; enako črto napravite na spodnji strani ležeče črte! Učitelj z otroki vred nariše na desnem koncu rep, na levem zaznamuje glavo, potem plavuti, da je riba dogotovljena, in vpraša:

Kaj je to? Kaj ima riba tukaj spredaj? Kaj vidimo na glavi? S čim je pokrito truplo? Kaj ima riba tukaj? Čemu ima plavuti? Kaj ima tukaj zadaj? Kje živi riba? Od česa živi riba? S čim nam koristi? Kako jo lovimo? (Večkratno risanje ribe od strani učencev.)

Uganki v Zač., str. 54.

D. Razkrojitev besede »riba«.

Učitelj pokaže na narisano ribo in vpraša: Kaj je to? Recite še enkrat počasi »riba« in pazite, kaj bom na tabli napravil!

- ri - ba

r, i, b, a,

Kaj ste zgovorili, ko sem napravil prvo, drugo zakrivljeno črto? Kolikokrat ste prenehali? Koliko zlogov ima beseda »riba«? Kako se glasi prvi, drugi? Zgovorite še enkrat prvi zlog prav počasi in pazite, kaj bom na tabli napravil! Kaj pomeni prva, kaj druga? Kateri glas slišite najprej? Katerega potem? Recite pri prvi črti tako dolgo »r«, dokler vam druge ne pokažem in potem hitro drugi glas! Enako nazaj in ravno tako pri drugem zlogu. Koliko glasov ima prvi, koliko drugi zlog? Koliko vsa beseda? Kako se glasi 1., 2., 3., 4., 2., 4. glas? Zgovarjanje 1. in 2., potem 1., 2. in 3., potem 1., 2., 3. in 4. glasu skupaj.

E. Pisanje besede »riba«.

Kako se glasi prvi glas v besedi »riba«? V kateri besedi smo že imeli črko »r«? Kdo mi ve črko »r« napisati? Kdo tiskano poiskati? Pišimo jo sedaj vsi skupaj. Kako se glasi drugi glas?

V katerih besedah smo že imeli črko »i«? Pisanje in čitanje teh dveh črk? Kako se glasi tretji glas? Hočem vam znamenje za ta glas pokazati. Nastavim pri spodnji črti, vlečem proti desni gor do zgornje, zakrivljeno proti levi dol do spodnje, zakrivljeno proti desni gor do srednje.

Kdo pozna to črko? Kako se glasi? V kateri besedi smo imeli »l«? Kdo bo vedel tiskano poiskati?

Pazite, vlečem malo po tisti črti dol, zakrivljeno proti desni gor do srednje. To je znamenje za 3. glas. Kako se glasi? Hočem vam tiskano črko »b« pokazati. Pokažite z rokami v zraku, kako boste »b« pisali. Napišite jo sedaj na tablice! Katerih živali je mnogo v vodi?

Čitajte! Kako se glasi zadnji glas? V katerih besedah smo se ga učili? Napiši ga, Janez! Poišči tiskano črko! Pišimo sedaj črko »a« vsi skupaj! Večkratno pisanje in čitanje besede »riba«.

Sestava, pisava, čitanje in pomen sledečih besed: i, r, ri, a, b, ba, bi, bič, ri-bič, bo, bob, ne-bo, bu, bu-ča, be-rač, be-ra-či, v zi-mi ima-mo tir, šo-la mi-ne, on me va-bi na ve-se-li-co.

Čitanje iz Začetnice do »p«.

Katehetična »vprašalno-odgovorjalna« metoda je dolga desetletja bila udomačena po naših šolah.

3. V novem stoletju...

Glasovi iz tujine so tudi slovensko učiteljstvo bodrili k napredku. Klic po zunanji in notranji šolski preosnovi ni ostal brez odmeva. Herbartova načela so razburjala slovenske pedagoge in gesla »nove šole« so se razširjala tja do poslednje gorske vasi...

»V čem pa se je razlikovala stara šola od nove, v čem pa so bile njene prednosti?« Tako sprašuje Dragotin Pribil v »Popotniku« leta 1900., ter sam odgovarja:

»Naša človekoljubna veda, pedagogika, je v poslednjih 30 letih napredovala v vsakem oziru. Poučuje se sedaj popolnoma drugače, učiteljstvo ni več zadruga rokodelcev; nikdo ne more biti toliko ne-spameten, da bi ovrigel trditev: stara pedagogika ni niti senca nove. Kaj torej bode sovraga nove šole v oči? — Ako ne morejo ovrči n a č i n a pouka, morda jim pa ne ugaja s n o v pouka? — Vsekako, tu je Ahilova peta, tu je naš Filipi.

Učna snov, ali da se izrazim natančneje, nekateri učni predmeti so tista razlika med staro in novo šolo. Ti predmeti pa so — r e a l i j e. Zakaj se nekaterim realije ne dopadejo? Vselej dobimo lice-merni odgovor: »Realije našemu kmetu ne pomorejo. Vaš učenec se uči nepotrebne stvari. Računati, pisati pa morda ne zna?« Tako: Roma locuta... skrb za kmeta torej!»

Več let je »Popotnik« objavljial »učne slike«, ki naj pokažejo nov način Herbartovega pouka realij, posebno pa še biološke Jungejeve metode v prirodo-pisju. Vse to je bil že velik napredek, kar naj pokaže

obravnava RIBE (4. šol. leto).⁴

Gotovo je kdo izmed vas gledal kdaj v ribnik, kjer so nenehoma krožile prečudne živali in se poigravale z valovi. Katere živali mislim? Katere ribe poznate?

S m o t e r : Danes se bomo učili o ščuki. (Učitelj pokaže sliko.)

B. Podavanje.

1. S čim je ščuka pokrita? Kakšne so te luske po hrbtu, po trebuhu? Zakaj ima luske? Pomislite, kje živi! Zakaj raznobarna? Ima varovalno barvo, skladno z vodo v ribniku. Kakšne oblike je telo? Čemu? Ščuka je roparica. Kakšna je kri? S čim diha? Kakšne so oči?

⁴ Gl. »Popotnik« 1903., str. 250.

Povzemi, kar smo povedali o ščukinem izgledu!

2. Kaj vidimo na hrbtu, na trebuhu? Ali so to potrebni deli telesa? Zakaj ima plavuti, rep? Ščuka ima plavuti in rep za gibanje v vodi. Kako plava? Plava kot strela.

Povzemi vse povedano o ščukinem gibanju v vodi!

3. Zakaj plava tako hitro? Kakšno hrano uživa? Kako pa je mogoče, da vlovi svoj plen?

a) Tipalni nagon. b) Zobovje. c) Razklan gobec.

Razloži, kako se preživlja!

4. V katerem času so ščuke najbolj požrešne? Kako se razmnožuje? Kakšne so ikre?

Povej, kako se razmnožuje!

C. Združevanje in primerjava.

Primerjaj raco in ščuko! Poišči razlike med krapom in ščuko!

D. Uvrstitev.

Kam prištevamo ščuko? Posebnosti rib. Ali spadajo ribe k vretenčarjem? Zakaj? Opiši telo ribe tako, da vidimo, če je ustvarjeno za življenje v vodi! Ali so vse vodne živali slične?

E. Uporaba.

Čitanje primernege berilnega sestavka. Povesti in pravljice o ribah. Pregovori in rečenice o ribah: »Ribe ni treba učiti plavati«.

4. P o v o j n a d o b a.

Povojna nova šola je posegla mnogo globlje. Ona stremi za tem, da vzbudi v človeku vse speče sile za samostojno mišljenje posameznikov, ki bodo telesno in duševno sposobni za samostojno ustvarjanje na svojem področju, ki priznavajo najvišja etična načela in razvijajo vedno večjo ljubezen do bližnjega.

Koncentracijske slike in obrisi strnjenege šolskega dela so tudi v vaških šolah izrazi stvarnega življenja, ki obdaja otroka v resničnem okolju. Razred je zavestno sožitje enakih sodelavcev, ki znanje pridobivajo v novih učnih oblikah s tem, da se tudi sami udeležujejo kot iskalci obrazovalnih dobrin. Disciplin prihaja iz čuta skupnosti, ki se izoblikuje v delu, redu, prijateljstvu, medsebojni pomoči in v veselju.

Delo, doživljaj, izkušnje, lastne misli, lastna sodba, — vse izraženo na otroški način (mladinoslovno utemeljeno!) — to je pot za spoznavanje kulturnih dobrin dandanes, ko odklanjamo goli verbalizem in šablonske Herbartove stopnje.

Resničen primer iz sodobne prakse naj pokaže življenjsko pojmovanje šole:

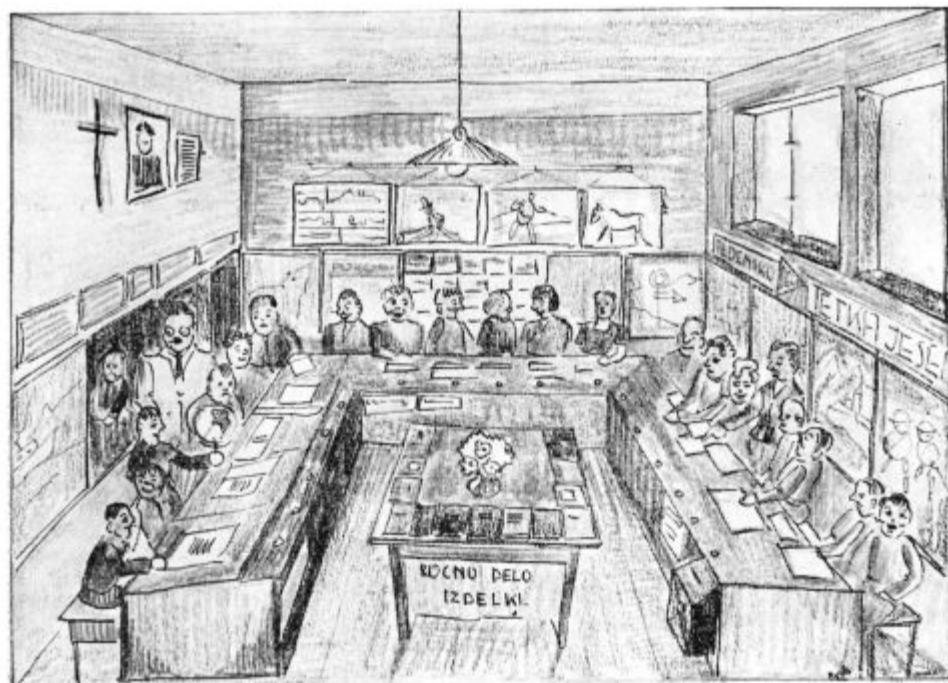
R I B E

Iz dnevnika učitelja višje ljudske šole na podeželski trirazrednici.⁵

Šolski okoliš je v kraju, kjer ni v bližini večje tekoče vode z ribjim bogatvom, pač pa ima blizu obmejnega naselja sredi gozda svoj ribnik knez V. Ribnik je prav dobro oskrbovan in tudi — zastražen.

Deca v mojem šolskem okolišu le malo ve o ribah, zato nam je prinesel spontano pobudo za obravnavo enote »Ribe« — slučaj. Učenca Kazimir

⁵ Julij Kontler, leta 1934. na Prihovi.

Pogled v naše razredno delovno občestvo

(V spomin na svoje šolanje v St. leta 1928. narisal dijak J. P.)

in Zlatko K. sta nabirala gobe in med tem opravilom zablodila tudi v gozd P., kjer je knežev ribnik. Opazovala in občudovala sta ribe in sklenila, da bosta — seveda brez vednosti roditeljev — nalovila bogat plen. Sklenjeno — storjeno. Skrivaj, da ju čuvaj ne zasači, sta prišla k ribniku in s preprostim trnkom v kratkem času nalovila precej rib. Fantka sta se v šoli pobahala s svojimi uspehi in obenem razkazovala plen.

»Zlatko ima ribe!« je odmevalo po šoli in jaz hočeš — nočeš, sem moral pristati na predlog razreda, da bosta srečna ribiča poročala o svojih doživljajih. Razredni razgovor je pokazal, da vlada med deco porazen moralni kaos. Sicer resni dečki so trdili, da zato ne smemo loviti rib v kneževem ribniku, ker je on tujec, sovražnik, mi pa — Slovenci. Da tudi drugje ne sme vsak na ribji lov, o tem ni vedela naša deca nič zanesljivega. Pač pa je zadrževala, da je z gobami tudi tako, da kmet, Slovenec, ne brani, v kmetsem gozdu lahko pobira deca gobe, dočim v kneževem — ne. »Knez je naš sovražnik!«

H knezu seveda ne moremo pojasnila, zato smo se odločili, da obiščemo starca, dobričino (po rodu Čeha) gospoda B., ki je knežev gozdar, obenem pa tudi odličan čuvaj ribnika. On naj bi nam pomagal rešiti problem, ali je res samo zato prepovedano ribarjenje in nabiranje gob na kneževem posestvu, ker je tujec in ker smo mi Slovenci.

Bilo je v četrtek. Razred se je odločil za ekskurzijo k ribniku v P., nadalje, da pismeno naprosi gospoda B., naj nam dovoli ekskurzijo, odnosno, naj nam pri ribniku odgovori na pripravljena vprašanja. Pismo je poskusil sestaviti vsak posameznik, najboljši izdelek smo potem s k u p n o očistili pravopisnih »peg«, učenec K. pa, ki ima najlepšo pisavo, prepíše popravljeni izdelek na pisemski papir. Razumljivo je, da je učitelj pred ekskurzijo, ki je bila določena za petek dopoldne, obiskal gozdarja in mu razložil, za kaj gre in ga pripravil na verjetna vprašanja otrok.

Naslednji dan, bilo je sredi jesenske sezone, smo imeli 100% obisk. Učenca, grešnika, sta se sicer branila nekaj časa te ekskurzije, toda ko smo jima zago-

tovili, da ne bo med nami nobenega »izdajalca njune tajne«, sta prevzela celo vodstvo po skritih stezah do ribnika. To skrivanje je izredno prijalo deci, zljilo je razred v celoto, ki je bila neizprosno sovražno razpoložena do vsega, kar je kneževga...

Dospeli smo k ribniku. Eden od učencev je razložil namen našega prihoda in se zahvalil gozdarju za dovoljenje, da smemo opazovati ribe in mu staviti vprašanja.

»Zakaj nam brani knez, da bi ujeli kakšno ribo?« je bilo vprašanje.

»Ker je ribnik njegov, za njegov denar in na njegovem svetu ustvarjen, ker on skrbi za ribe, kakor vi za svoje grlice, golobe, zajčke.«

Starec je imel odlično primero. Poznal je fantka, ki je bil velik prijatelj kuncev. Tega je vprašal, če bi mu dovolil, da pobere samo enega najmanjšega zajčka iz njegove kletke.

»Za dobro plačilo pač!«, se je odrezal deček in po kratkem premolku še dodal: »morda za lepo besedo bi že tudi podaril katerega...«

Gozdar nam je razložil: kdaj in kako so uredili ribnik, od kod so dobili mladi ribji zarod, kako skrbijo zanj, kako preganjajo razne ribje sovražnike (čaplje, vidre in — dvonoge sovražnike rib!).

Opozicija še ni bila premagana. Deca je hotela vedeti: zakaj brani knez gobarjem, da bi nabirali tudi v njegovih goščavah.

Tudi to vprašanje je bilo primerno rešeno. Gozdar je opozarjal deco na srnjad, ki jo je v kneževih gozdovih precej, — pa samo zato, ker ima mir. Če bi vsak po mili volji pohajkoval po kneževih gozdovih, bi pregnali te ljubke živalce drugam in naši kraji bi s tem veliko zgubili na lepoti in privlačnosti.

Sledilo je pravo presenečenje, starček nam je dovolil, da smemo ujeti katero ribo, da bi jo videli tudi oni, ki še ribe niso imeli v rokah. »Toda samo takrat, če boste sami pripravili orodje in boste lovili vpricho mene...«

Posamezniki so skrivaj lovili moj pogled, češ, ali smejo starcu zaupati in dokazati, da so mojstri v takem opravilu. Zlatka je premagala lovska strast, prerinil se je v ospredje in se ponudil za ribiča. Samo nekaj trenutkov je trajala pavza, pa so bile vloge razdeljene. Dva sta šla iskat dolgo leskovko, eden je moral skočiti po sukanec v gozdarjev dom, drugi so zopet kar z zobmi pripravljali zakrivljeno buciko, punčke so greble z nohti po črnicah in iskale deževnike itd.

Prišel se je lov. Deca je sedela v smrtni tišini na zeleni trati ob obali in z napeto pozornostjo sledila vsakemu gibu »ribiča«, ki je doma na dolgo in široko pripovedoval o tem, kako hitro in kako spretno je ujel s trnkom ribe, sedaj so pa bili opazovalci kar razočarani. RIBE LE NI HOTELO BITI NA TRNKU.

»Dečko,« mu je dejal starec na pol za šalo, na pol zares, »ko sta zadnjič kradla ribe, sta imela več sreče...« Fant bi najrajši tajil, toda bal se je prič. »Le molči,« je nadaljeval lovec, »v sredo sta mi srečno ušla, ker nista bila lakomna, ker sta bila zadovoljna s tremi malimi ribicami.«

Sedaj je starec prijel za orodje in pojasnil, da je trnek pregloboko stavljen. Skrajšal je razdaljo med trnkom in suho paličko, ki je najavljala pričetek ribje pojedine v motni globini in kmalu je zabingljala nad gladino jezerca živahna ribica. Kakor bi trenil, je že petdeset malih rok hotelo imeti prvi plen. Ribica se je zbegano premetavala po trati, spozrela je iz marsikatero roke, obupno odpirala pokrovke škrig, na koncu je obležala mirna, samo senca prejšnje zdrave, živahne ribice.

»Uboga, mrtva je!« so vzdihovale deklice.

Starec je nadaljeval lov, deca je čedalje bolj navdušeno in z zaupanjem gledala na starčka. Še Zlatko se je tudi ojunčil in poskusil zvedeti za ime izdajalca... Lovec se je naslonil na steber zatvornice in prav podrobno opisal: od kod sta prišla fantka, kje je stal mlajši na straži, kje je ujel Zlatko prvo ribo, kako visoko je skočil, da mu je prva riba skoro ušla v vodo itd. Šele sedaj je verjel Zlatko, da ni bilo izdajalca. Seveda, rad bi vedel še to, od kod ga je opazoval lovec, toda na to vprašanje je dobil precej nepričakovan odgovor: »Boš že zvedel, fant, če se še enkrat podaš na tako nečedno opravilo.«

Medpotoma do doma je deca v skupinah čebljala. Stari B. je dobil v teh razgovorih romantične poteze, veljal je za tajinstvenega junaka, ki je sicer strog, toda vendar ni sovražnik. Na kneza samega je deca seveda popolnoma pozabila.

In v šoli? V šoli smo hitro sestavili delovni načrt. Takole:

1. Risanje ribe.
2. Čitanje o ribah.
3. Prosti spis o naši ekskurziji. (Nekateri so predlagali skupni naslov »Razkrinkana tatičac«.)
4. Računi o ribah. (Danes imamo tozadevno odlično gradivo v »Krajevem leksikonu dravske banovine«, str. 44., kjer imamo zanesljive domače številčne podatke o vrednosti v Sloveniji ulovljenih rib. V razpravi so tudi omenjene najvažnejše ribje vrste naših voda.)
5. Riba postna jed. (Poročila deklic iz kuharske knjige.)
6. Risanje zemljevida. (Naša pot do ribnika v P. po vojaški karti.)
7. Ponovilo o plavanju. (Kako regulira riba svojo specifično težo z mehurjem.)
8. Sklepni razgovor z ugotovitvijo, katero novo znanje smo si pridobili.

Delo je bilo opravljeno v dveh dneh. Knez in njegov uslužbenec sta bila rehabilitirana, deca je imela z aktivnim delom pridobljeno novo gradivo za izoblikovanje svojega jaza. Imel sem vtis, da je bil moralni kaos tudi odstranjen... No, v tem pogledu sem se zmotil, kajti teden dni po obravnavi mi je eden od dečkov omenil: »Knez najbrž ni edini sovražnik, kajti bratranec, ki je doma v Celju, mi je pisal in sporočil, da tudi tam ni dovoljeno vsem, da bi ribarili v Savinji.«

Življenjsko izhodišče s prirodno situacijo in vzgojnim jedrom je bistvo novodobnega šolskega dela. Če pouk zajema kulturne vrednote iz istini tega otroškega življenja, bodo tudi uspehi kot nepozabni doživljaji trajni. S celostjo obrazovalnih dobrin (s »strnjenostjo«) se hoče šola včleniti v dinamiko časovnega dogajanja.

*

Pregled šolskega udejstvovanja od konkordatske dobe do danes nam kaže, da je tudi šola na vasi bila vedno tesno povezana z družbenim gibanjem v dotični dobi. Kdor koli gleda razvojno, ve, da je »stara šola« docela odgovarjala takratnemu duhu časa. Tako pa mora biti šola tudi danes osnovana na zavesti razvojne istinosti!

Delo hrvatskega učiteljstva

Agilna učiteljska zadruga »Ivan Filipović« v Zagrebu v svojem glasilu »Hrv. učiteljski dom« objavlja delovni načrt za prihodnje leto. Učitelji hočejo zagrabiti tri področja:

1. Raziskovanje vasi z ozirom na ekonomski in socialni dvig ljudstva v tesnem stiku s »seljačkim pokretom«.
2. Delo v učit. organizaciji: ustvarjanje delovnih zajednic za načrtno stanovsko delo.
3. Šolsko delo: Spoznavanje otroka in njegove šolske zmogljivosti.

Jože Kocbek :

„Državne meje se spreminjajo“

Tedenska enota strnjenege šolskega dela na srednji in višji stopnji niže organizirane šole.

Meglina septembrska nedelja. Tovorni vlak prihaja po rezerviste. Postaja je polna ljudi: možje in fantje s prtljago in skrbjo, žene s solzami in s strahom, mladina zbegana in trepetajoča. Steklenka še tople slivovke roma od moža do moža, pijača, ki daje korajžo in odganja skrbi...

V razredu: Franček manjka, ker vozi krompir s polja (oče in Gidran sta v vojašnici), Jožek, Mirko, Micika in drugi prinašajo opravičila za včerajšnji dan. Nad učenci leži teža in strah.

Vlak na postaji še ni odpeljal in otroci se ponujajo, da pohite na postajo po dnevne časopise. Celo otroci so željni novic in dogodkov.

Otroci vedo: šla je Nemška Avstrija, šla je Češkoslovaška. Tudi Poljska? In za Poljsko?

Veje se lomijo pod slivami, polje se boji zime in kliče dela. Kdo bo delal? Ljudstvo je zbegano in ne upa poslušati glasu, ker vojna bo...

V tem strahu se rodi vprašanje: Kdo bo sedaj na vrsti? Koliko mej držav se je že po vojni spremenilo?! Ali je bilo med svetovno vojno prav tako?

Čutim vsa ta vprašanja učencev. Sestavim delovni načrt (glej prilogo!) z željo:

1. Vzbuditi v otrocih hrepenenje po lepoti in blagodatni svetovnega miru.
2. Pokazati, da je vojna morilka človeka in njegovega stvarjanja in napredka.
3. Da izve ljudstvo po otrocih stvarna poročila o vojnih dogodkih in o zadržanju nevtralnih držav, s posebnim ozirom na našo državo.

Oddelek obsega 5 razredov (4., 5., 6., 7. in 8. šolsko leto) že ob pripravi na enoto »Državne meje se spreminjajo«, sem zaposlil (opazovalne in pripravljalne vaje) vse razrede, ozirajoč se na njihovo duševno zmožnost in doživetja njih svojcev ob svetovni vojni. (Poznanje ljudstva svojega šol. okoliša je ob teh in vseh pripravljalnih opazovalnih vajah nujno potrebno.)

Učence sem zaposlil s temi vajami: a) kaj je doživel oče v svetovni vojni na fronti. (Veseli in neveseli spomini.)

b) Kako so živele matere in otroci doma med svetovno vojno.

c) Kako se je godilo očetu Golenku v ruskem ujetništvu.

č) Koliko invalidnine dobi štuhec... itd.

Učenci 4. in 5. razreda izdelajo po skupinah šest izvodov zemljevidov Evrope s črtkasto mejo posameznih evropskih držav. (Te zemljevide v zgodovinski in zemljepisni uri izpopolnimo. (Glej načrt!))

Učenci pregledajo šolarsko (razredno) knjižnico, zgodovinske knjige in Mohorjeve koledarje od leta 1914. do 1919. Iz teh učnih pripomočkov in iz »Brands Neue Welt-Kriegskarte 1914 mit statistisch. Tabellen« dobimo podatke kot gradivo:

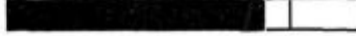

I. Velikost in število prebivalstva vojskujočih se držav v svetovni vojni:

II. Bivše nemške kolonije:

1. Nemška vzhodna Afrika
2. Nemška jugozahodna Afrika
3. Kamerun
4. Togo
5. Samoa
6. Nemška Nova Gvineja
7. Kiotschau

z 12,455.000 prebivalcev, od teh
27.700 belih.
Velikost kolonij 2,912.750 km².
Gostota 4,2.

III. Vojna moč vojskujočih se držav v svetovni vojni v številkah in sliki:

Nemčija	5,000.000 ljudi	
Avstro-Ogrska	3,000.000 „	
Turčija	1,800.000 „	
Francija	4,053.000 „	
Rusija	3,616.000 „	
Anglija	750.000 „	
Belgija	184.000 „	
Srbija	400.000 „	
Črna gora	40.000 „	
Japonska	600.000 „	

IV. Vojne ladje med svetovno vojno:

	Vojne ladje in križarke	Podmornice in torpeda	Mornarji
Nemčija	137	291	77.000
Avstro-Ogrska	29	100	17.000
Skupaj	166	391	94.000
Anglija	178	370	200.000
Francija	58	142	68.000
Rusija	26	154	50.000
Skupaj	262	666	318.000

V. Trgovska mornarica vojskujočih se držav v svetovni vojni:

Nemčija	2320 ladij s 5,100.000 reg. tonami
Anglija	9200 ladij z 18,600.000 reg. tonami
Francija	1550 ladij z 2,201.000 reg. tonami

Primerjava pod I., III., IV. in V. s sedanjim stanjem.

VI. 1. Število padlih, ranjenih in pohabljenih v svetovni vojni: 20,000.000 ljudi. (Grafična ponazoritev: krsta ob krsti, položene od Pariza do Moskve.)

Načrt k enoti „Državne meje se spreminjajo“

	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	5. razred
Zgodovina	<ol style="list-style-type: none"> 1. Slika Evrope in njenih kolonij pred svetovno vojno (zemljevid št. 1). 2. Vzrok, povod in potek svetovne vojne. 3. Versajski mir in rojstva novih držav (zemljevid št. 2). 4. Društvo narodov — up in nada bodočnosti. 5. Države sklepajo prijateljske pogodbe in se obenem oborožujejo. 	<ol style="list-style-type: none"> 6. Svobodne Abesinije ni več (zemljevid št. 3). 7. Nemaška Avstrija se združi z Nemčijo (zemljevid št. 4). 8. Sudetski problem, razpad Češkoslovaške (zemljevid št. 5). 9. Razdelitev Poljske (zemljevid št. 6). 10. Bodočnost: velesile bodo vladale mamilim narodom. 			
Zemljepis	Iz katerih predelov je nastala Jugoslavija? (Del Štajerske, Kranjska, Hrvaška in Hercegovina, Dalmacija, Crna gora, Vojvodina, Srbija, Macedonija.)	Bivša Nemaška Avstrija. Nemčija po svetovni vojni in danes. Bivša Češkoslovaška in Poljska.	Evropske velesile in njih kolonije.	Risanje zemljevida Evrope k zgodovinski snovi pod točko 1., 3., 6., 7., 8. in 9.	
Poznavanje prirode, gospodarstvo in higijena	Smodnik (izum in sestavine). Njegova korist in poguba. Dinamit. (Nobelova nagrada.)	Katera telesa plavajo in zakaj (ladje, podmornice).	Kužne bolezni ob vojnah. Strupeni plini in njih obramba.	Med državami je borba za gospodarsko premoč za surovine in tovarne. Katere izdelke izvažajo in uvažajo posamezne države?	
Doživetja	Možje in fantje odhajajo na orožne vaje. Obisk spomenika padlim vojakom pri farni cerkvi. Pregled knjige »Ratni album« (1914.—1918.).				

F e h n i č n a s n o v	
Jezikovni pouk	<p>a) Pripovedovanje tujih doživljavaev (vojaka v svetovni vojni).</p> <p>b) Pisanje imena držav in državljanzav in državljanzav (Francija — Francoz).</p> <p>c) Berilo: Razpad Avstro-Ogrske</p> <p>č) Spis: Kako se je godilo mojemu očetu v vojni?</p> <p>d) Lepo pisanje besed: Stajerska, Kranjska (snov iz zgodovine).</p>
Računstvo	<p>Statistični podatki vojskujočih in padlih med svetovno vojno.</p>
Risanje in oblikovanje	<p>Grafična ponazoritev padlih v svetovni vojni.</p>
Petje	<p>Rado ide Srbin u vojnike.</p> <p>Lepa naša domovina.</p>
Telovadba	<p>Posnemovalne vaje kot vaja raznih gibov trupa, glave in udov (vojak koraka, leži, se skriva...)</p>
	<p>a) Kako so živele žene in otroci doma med svetovno vojno.</p> <p>b) Raba in razlaga tujk (blokada, mobilizacija).</p> <p>c) Berilo: Svetovna vojna.</p> <p>č) Spis: Kako hudo bi bila vojna.</p> <p>d) Napisi in pregovori o vojni in miru. (Individualna pisava.)</p>
	<p>A. Kako čutimo vojno v zaledju? Pomankanje življenjskih potrebščin.</p> <p>B. Kratki stavki. Vaja v točnem, kratkem in jedrnatem pismenem poročilu. (Non multa, sed multum!)</p> <p>c) Časopisna poročila o poteku bojev v Poljski in na zapadni fronti.</p> <p>č) Spis: kako bomo čuvali svojo domovino?</p>
	<p>Gospodarska škoda vojne v dinarjih. Kaj bi se dalo s tem denarjem zgraditi?</p>
	<p>Barvanje zemljevidov Evrope k zgodovinski snovi pod točko 1., 3., 6., 7., 8. in 9.</p>
	<p>a) Ponazoritev v prostorninskem smislu.</p> <p>Grafična ponazoritev evropskih velesil in njih kolonij pred in po svetovni vojni.</p>
	<p>Oj, Doberdob!</p>

2. Škoda v dinarjih: Ako bi en vojak vojskujočih se držav porabil na en dan le 10 din (hrana, municija, škoda, ki jo je povzročil...), bi to nanoslo v 4 letih: $3650 \text{ dni} \times 4 = 14.600 \text{ din}$.

19.500.000 vojakov pa bi povzročilo $14.600 \text{ din} \times 19.500.000 = 284.700.000.000 \text{ din}$. Kaj bi si lahko s tem denarjem države zgradile? Kje je preračunana žalost, bol in trpljenje nedolžnih žrtev?

Delovna enota je trajala 2 tedna, čeravno je bila učna tvarina strnjena na ves oddelek (vse razrede) in predvidena le na 6 delovnih dni. Bilo je 12 dni veselega dela, ki je izzvenelo ob koncu v iskreno željo: mir, mir, mir! Saj je enota vsebovala sama hvaležno vzgojno-izobraževalno jedro, na najvlada mir med narodi.

Učenci so aktivno sodelovali, ker je bila snov po svoji vsebini globoka in predmetno močno povezana. Način strnjene pouka na nižje organiziranih šolah je nujno potreben. Le s to obliko je učitelju dano, da poveže »neposredni in posredni pouk« po naših eno-, dvo-, tro-, ... razrednicah iz glesnovi in predmetov v ritem življenja.

Vilko Kolar:

Iz prakse na obmejni enorazrednici

Visoko na Kozjaku pri Sv. Treh Kraljih nad Marenbergom stoji nedaleč državne meje enorazrednica. Sredi gorate, pasivne pokrajine se zbira živ otroški konglomerat od blizu in daleč.

Učitelj, postavljen v tako okolje, gleda na dogajanje okrog sebe s popolnoma samoniklega gledišča. Največ preglavice dela pouk v oddelkih, kjer mora biti razdeljen v posreden in neposreden pouk. Okrog tega se vrti metodika dela. Razdelitev časa, podrobni učni načrt, stalna zaposlitev učencev, delovni material — vse to so važna poglavja, ki zadajajo učitelju mnogo preglavic. Edina možnost in prva nujnost v takem položaju je študij, ki se ga vsak učitelj mora lotiti. Ne samo pedagoško, ampak tudi psihološko poglobljanje je nujno, zlasti pa sociološko raziskovanje kraja in življenjskih pogojev v samotnih hribovskih predelih. To so predpogoji za uspešno delo. Da je z ozirom na bližino meje treba poudarjati narodnostno misel, je samo ob sebi razumljivo. Skratka: enorazrednica v težkih prilikah je problem, ki nudi mlademu učitelju mnogo udejstvovalnih možnosti v vsakem oziru.

Naj omenim, kako sem si razdelil svojo enorazrednico, na kateri sem služboval skoraj štiri leta. Ves razred sem si razdelil na 4 oddelke, in sicer tako, da sem imel v I. oddelku 1. šolsko leto, v II. oddelku 2. šolsko leto, v III. oddelku 3. in 4. šolsko leto in v IV. oddelku višjo ljudsko šolo. V III. in IV. oddelku sem obravnaval vse po tako zvanem turnusu, tako da sem eno leto posvečal več pažnje narodi, drugo leto pa zemljepis in zgodovini.

Za primer objavljam delovno enoto:

»Pitje in kajenje ti krajša življenje!«

s posebnim ozirom na to, kako se da ta enota obravnavati strnjeno ne samo v posameznih oddelkih, ampak strnjeno v celotnem razredu, ki predstavlja 8 šolskih let, ne da bi se pri tem oddaljil od skupnega vzgojnega, učnega ter življenjskega smotra.

I. Iz hodišče: V poznem jesenskem času stiskajo na Kozjaku hruške in kmetje pridelajo mnogo hruškovca. Žgejo tudi žganje iz črnice, ki jih nabirajo v poletnem času. Zgodilo se je, da so pri Globočnikovih kuhali žganje. Stanku, ki je hodil v III. oddelek, so žganjari dali sladkega, vročega žganja, od katerega je Stanko zbolel. Otroci so zvedeli o Stankovi bolezni in povedali v šoli. Stanko se je vrnil v šolo blede, izmučen in bolela ga je glava. Začeli smo obravnavati škodljivost alkohola. Učenci so mnogo pripovedovali. Pripovedovali so zgodbo o očetju, ki se je vrnil pijan domov, drugi so videli pijance v trgu itd. Mali Franček je celo povedal, da je pil »mošt« in se mu je v glavi vrtelo.

Skupen vzgojni smoter: Alkoholne pijače so strup! Varuj se alkoholnih pijač! V teh pijačah je sovražnik našega življenja alkohol, ki je obenem lažnivi prijatelj. V tobaku je njegov prijatelj in zaveznik nikotin. Kdor se brani teh sovražnikov, je »Mladi junak«! Poleg tega vzgojnega smotra sem imel namen pokazati:

I. Učencem v nižjih oddelkih:

da so mošt, vino in žganje za odrasle, posebno pa še za deco, silno škodljive pijače,

da postaneš še bolj žejen in truden, in da se v šoli težko učiš, če piješ te pijače,

da kajenje človeka duši in

da sta najboljši pijači za deco voda in mleko.

II. Učencem višjih oddelkov: Kako škodujeta alkohol in nikotin posameznim organom našega telesa, koliko alkohola je v posameznih alkoholnih pijačah, kako nastane alkohol — alkoholno vrenje. Koliko pripravijo pijanci itd.

1. in 2. šolsko leto.

Jezikovno izražanje: Na podlagi pripovedovanega berila o pijanem volu iz čitanke so prišli otroci do pojmov: vino, pijanec, pijan, bolan, boli glava itd. Pri vsestranski obravnavi zgodbe smo prišli do zaključka, kako moč ima vino, v katerem je hud sovražnik alkohol, da opijani tako močnega vola.

Skupno smo potem memorirali Slomškovo pesem »Najboljše vince za otroke« in jo tudi peli.

Učenci so potem napisovali pojme VINO, ŽGANJE, iz katerih smo sestavili razne stavke: MI OTROCI PIJEMO MLEKO IN VODO. Itd.

V 2. šol. letu smo čitali berilo »Pijani vol« in berilo o Benjaminu Franklinu. Iz obeh beril je bilo razvidno, da alkohol škoduje ne samo ljudem, ampak celo živalim. Napisali smo tudi kratek spis: »Otroci pijemo mleko in vodo«. V tem spisu smo resumirali škodljivost alkoholnih pijač in postavili tezo, da bomo Mladi junaki, ki pijejo le vodo in mleko.

Zgodbo o pijanem volu smo tudi ilustrirali.

Računanje smo v prvem oddelku napravili v tem smislu, da je bolje hruške in jabolka jesti, kakor pa napraviti iz njih škodljivi mošt. Odštevali smo od 20, in sicer: Janez ima 20 jabolok, vsak dan poje 2.

Naloga: 20 jabolok — 2 jabolki = 18 jabolok. Itd.

V drugem šolskem letu so bile uporabne naloge s poštevanke o zapravljenosti. Pijanec zapije v 1 dnevu 4 din; koliko v 5, 4, 8, 7, 6 itd. Ali pa: Oče pokadi v 1 dnevu 6 cigaret, koliko v 3, 7, 6 itd.

Telovadba je bila po geslu: »Mi smo krepki, smo junaki, pijemo vodo in mleko in pridno telovadimo«.

3. in 4. šolsko leto.

Tu je bila snov nekoliko bolj obširno zajeta in obravnavana skupno, razen zemljepisja in zgodovine.

1. Realije in zdravstvo. O alkoholu, ki je strup in ubija ter se nahaja v alkoholnih pijačah. Lastnosti alkohola: zmeša pivcem glave, da se kregajo, prepirajo in se ubijajo. O alkoholnih pijačah in koliko alkohola je v posameznih vrstah. Strup nikotin je v tobaku. Na kratko smo obravnavali vinsko trto in tobakovo rastlino.

V 1 litru pijače je:

Vzporedno smo obravnavali varčevanje pod smotrom, če bi ljudje shranjevali denar, ki ga zapijejo in pokadijo, bi bili bogati, tako so pa pijanci reveži. Pri zdravstvu smo ugotavljali, kako škoduje alkohol našemu zdravju. Otroci so ugotovili, da pijance boli glava, želodec, da so blede in jih zadene kap. Oni pa, ki kadijo, kašljajo, so suhi itd.

Računstvo. Razni sklepni računi pismeno in ustno z uporabo snovi iz enote. Votle mere ter njih pretvarjanje.

Jezikovno izražanje. Poleg beril v čitanki smo čitali tudi sestavke iz »Našega roda« in pa primerne časopisne izrezke o nesrečah, ki se dogajajo v pijanosti. Spis: »Bodimo mladi junaki!« je zaokrožil vse, kar so otroci spoznali v obravnavani enoti. Sklanjatev samostalnikov v stavkih iz enote je predelano tvarino utrjevala. V cirilici smo napisovali razne reke, ki so obenem služili kot lepopična vaja.

Telovadba se je vršila pod gornjim geslom.

Zemljepis in zgodovina. 3. šolsko leto: Slovenske gorice, kjer raste največ vinogradov ter pravljica o vurberški kači. 4. šolsko leto: Zetska banovina, kjer pridelujejo mnogo vina in raste dober tobak. Obravnavali smo osvoboditev Crne gore in svobodno mesto Dubrovnik.

Peli smo skupno s prvim in drugim oddelkom.

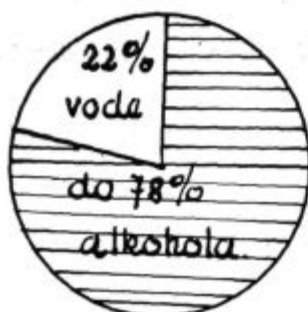
Višja ljudska šola.

Alkoholno vprašanje iz gospodarskega vidika.

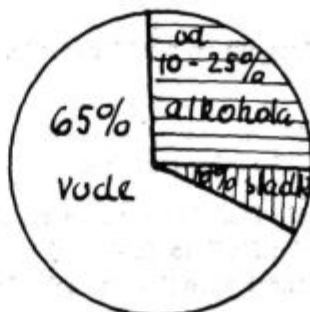
Spoznavanje prirode: O alkoholu in nikotinu.

1. Lastnosti alkohola: barva, okus, gori!
2. Učinki čistega alkohola (1 l ubije najmočnejšega moža, 1 žlica otroka dojenčka, 1 kupica dete).
3. Alkoholne pijače: žgane, zavrele in umetne.
4. Alkoholno vrenje: sladkor se spremeni v alkohol in ogljikov dioksid. Pomen gljiv kvasovk.
5. Nikotin kot strup.

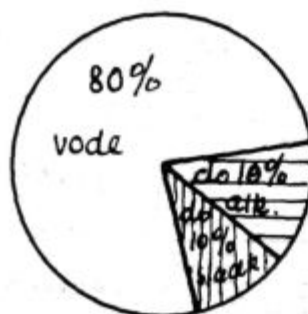
V 1 litru pijače je:

v žganju

v vinu

v pivu

v sadjevcu

Gospodarstvo: Vinska trta in obdelovanje vinogradov:

1. Opisovanje trte in grozdja.
2. Vinogradi kot nasadi.
3. Obdelovanje in škropljenje.
4. Škodljivci trte.
5. Gospodarske koristi.
6. Tobačni nasadi na jugu naše države.

Letno spijemo alkoholnih pijač:

V Sloveniji za 1 milijardo din.

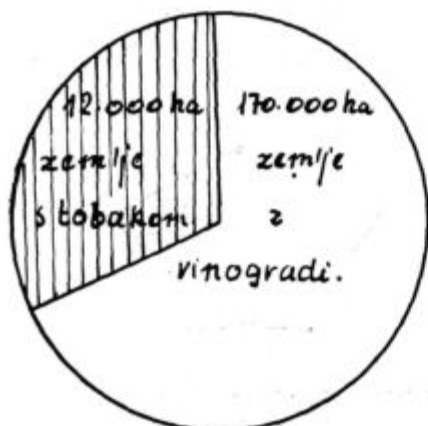

V Jugoslaviji za 12 milijard din.

Prakt. gospodarska znanja. Varčevanje, hranilnice, posojilnice in banke.

1. Način štednje — da se odrečemo gotovim ugodnostim.
2. S čim štedimo (z denarjem, obleko, živili itd.).
3. Denarni zavodi — posojilnice, banke.

V državi je posajeno:

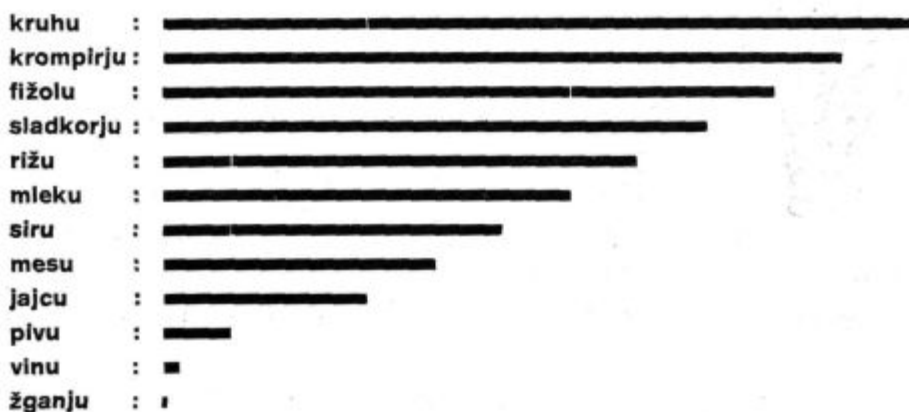
Tobak:

Higiena: Alkohol in naše zdravje.

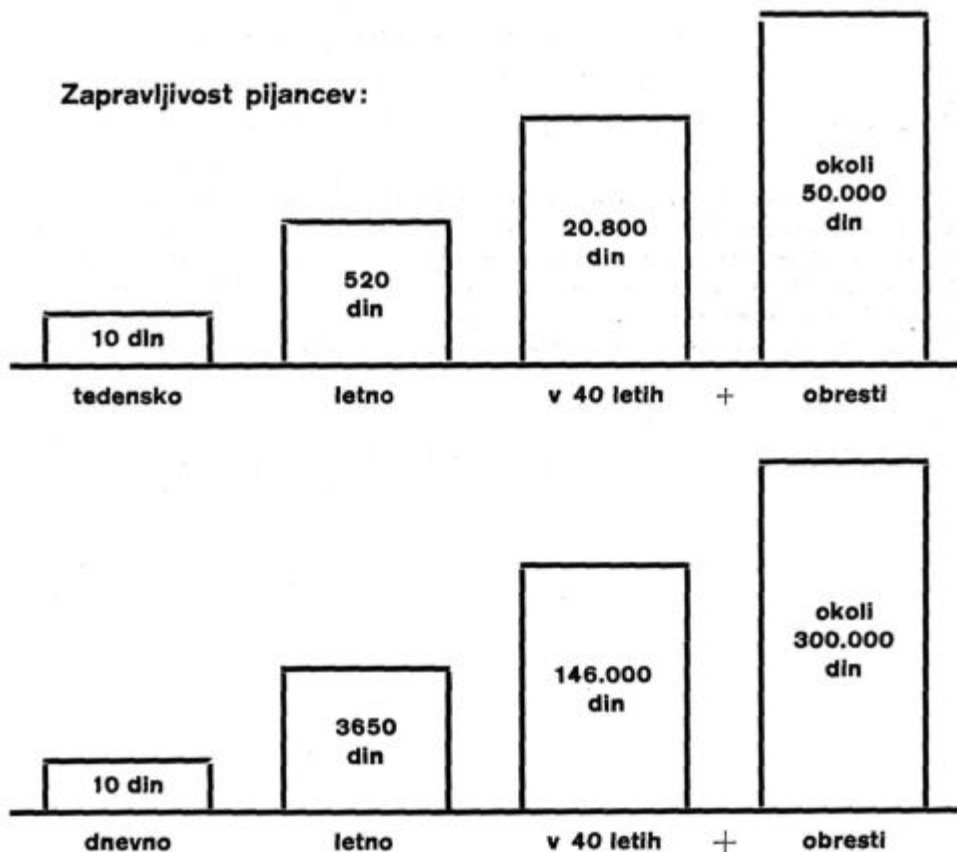
1. O redilnih snoveh v hrani in alkoholnih pijačah.
2. Vplivi alkohola na razne organe: na želodec, srce, žile in kri, živce, možgane, jetra itd.

V hrani, ki jo dobiš za 10 din je redilnih snovi — v

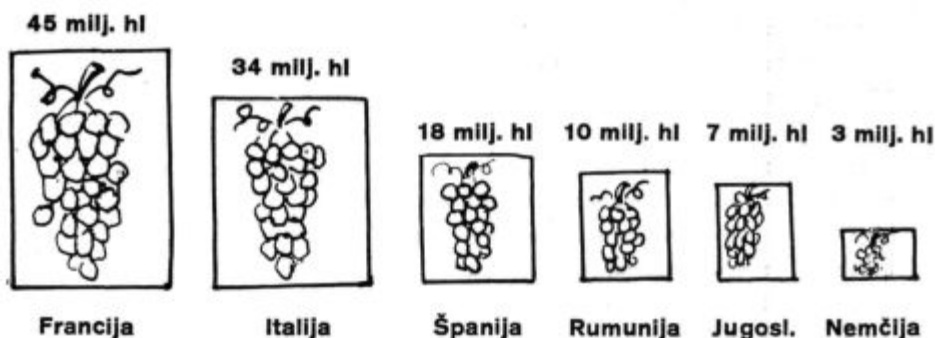

R a č u n s t v o : Zapravljivost pijancev v svojem življenju: računsko in grafično. — % alkohola v posameznih pijačah. — Kalkulacija. — Dobiček pri prodaji sadjevca, sadja in posušenega sadja. Vinogradnikova kalkulacija pri prodaji vina in grozdja (po dnevnih cenah). — Volumen kadi.

Zapravljivost pijancev:

Pridelek vina v Evropi:

Zemljepis. Francija dežela vin (prideluje največ vina v Evropi), Francoske kolonije na svetu.

Zgodovina. Francoska revolucija, Ilirija — začetek borb za našo svobodo.

Jezikovno izražanje. Čitanje primernih beril, sestavkov in člankov iz časopisja. — Analiza stavka, Spis: »Bodimo mladi junaki!« (Prosto.)

Srbohrvaščina: Berilo »Pijanica«.

Lepopis: Dekorativna pisava z redis peresom v zvezi z enoto.

Petje in telovadba: Isto kot v prejšnjih oddelkih.

Risanje: III. in IV. oddelek je ilustriral: Alkohol seka poslednje drevo v gozdu.

Podal sem sliko, kako sem na enorazrednici obravnaval aktualen problem skupno z vsemi oddelki, da se doseže skupni smoter — sēveda stopnji primerno. V podrobnosti se nisem mogel spuščati radi pomanjkanja prostora, vendar mislim, da sem pokazal široko koncentracijo in strnjenost, kjer se tvarina neprisljleno preliiva in med seboj spaja.

Delo je bilo opravljeno ob velikem sodelovanju dece, tako da smo se končno vsi veselili uspehov.

PO PEDAGOŠKEM SVETU

Ob smrti Fortunata Lužarja († 27. oktobra 1939.)

Umrl je mož nesebične požrtvovalnosti, tihe in neumorne delavnosti, jeklene volje in čistega značaja, velik kot človek in učitelj.

Rojen leta 1870. v Vel. Laščah, je F. Lužar po maturi na ljubljanskem učiteljskem letu 1890. deloval kot izboren ljudski prosvetitelj na raznih šolah, kjer se je znal tako zblížati z ljudstvom, da je postal njegov vodnik, deci pa odličen pedagog. Bil je znan kot apostol zadrúžne misli, ustanavljal je razne zadrúge, da bi ljudstvu koristil na gospodarskem polju. Ustrašil se ni nobenih naporov, samo da je koristil slovenskemu ljudstvu.

Kot mož širokega obzorja in daljnogledne šolske politike je že l. 1899. začel obračati pero. Pomembne in zanimive razprave je napisal v »Učit. tovarišu«, v »Domu in svetu«; v »Zborniku Slov. matice« je leta 1900. priobčil folkloristično gradivo kot »Narodne izraze«. Skrbno je proučeval našo zemljo, slovenske starožitnosti, zbiral narodne pesmi in jih natisnil v Štrekljevi zbirki v 5. snopiču.

Po vojni je bil F. Lužar imenovan v višji šolski svet, bil postavljen za oblastnega šol. nadzornika, pozneje pa za banskega šol. nadzornika. Vodil je Podmladek Rdečega križa in bil predsednik Mladinske Matice skozi več let. Vedno se je zavzemal za napredek šole in dobrobit slovenskega otroka.

Velike so njegove pedagoške zasluge. Skoro 20 let je bil urednik »Slovenskega Učitelja«, ki ga je dvignil na višino odlične pedagoške revije. Dosledno je zastopal narodni in verski pravec ter bil vreden naslednik Slomškove dediščine. Objavljal je rad sodobne članke o vzgoji in pouku ter je bil zmeren pristaš novjših pedagoških pokretov.

Lik njegove osebnosti bo blestel kot svetel vzor preko časa in prostora v slavo učiteljskega stanu, v čast in ponos domovine in naroda.

E. Deisinger.

Kako so organizirane šole v USA

Odličen poznavalec ameriškega šolstva, dr. Loczka Alajoš, prosvetni nadsvetnik v Budimpešti, piše v knjigi »Pota izobrazbe v Ameriki« med drugimi tudi naslednje:

»Našo kulturo (misli — evropsko!) odlikuje prirodna evolucija, ameriško pa smotreno — hotenje, ustvarjanje. Naša kultura je nastala, kulturo USA so — ustvarili. Amerikancu je šola najvažnejši kulturni činitelj, tam je šola zibelka in vzdrževalka demokracije.

Prvi evropski priseljenci trebijo v Ameriki pragozd, toda že prva debela so določena za kapelico in šolo. Eden od naseljencev je v zimskem času — učitelj. Ta je nosilec t. zv. pionirske kulture. Pionirski kulturi sledi mestna kultura, katere nosilci so duhovniki, začetkoma samo učitelji, pozneje pa samo oskrbovalci šol z učitelji. Pionir - delavec je poštenjak, med meščani, zagovorniki mestne kulture, je veliko pustolovec; med prvimi in drugimi nastane veliko nezaupanje. Pionirske družine predstavljajo strnjeno fronto proti meščanom in postanejo odločni branilci — samouprave.

Posledice tega nezaupanja so povsem ameriške.

Tam država nima skoro nobene ingerence na ljudsko prosveto, pač pa je okroglo 10.000 samoupravnih edinic in te narekujejo pravce prosvetnega razvoja. Glede šolskega ustroja, učnega načrta, metode itd. je ameriško šolstvo pisano polje, nekaj edinstvenega, kar nima primere na svetu. Kljub temu obstoja odlično delujoče narodno šolstvo.

USA so danes velik pedagoški laboratorij, kjer se z veliko naglico eksperimentira. Regulatorji tega preizkušanja na debelo so: republikanska in demokratska miselnost, zlasti pa želja po ohranitvi današnjega družabnega reda.

Šolske obveznosti v USA ne poznajo, pač pa je priznana vsakemu državljanu pravica, da sme obiskovati šole, zato je pouk brezplačen, učila dajajo šole, šolstvo vodi in nadzira narod.

Sodobna ameriška šola nima nič skupnega s povprečno evropsko šolo. Duševni oče sodobnih ameriških šol je znani John Dewey. Tam šola več ni pripravljalnica za življenje, nego del življenja. Pouk se načeloma več ne deli na predmete, nego daje zaposlitve z željo, da bi si otrok nabral v življenju

potrebne izkušnje. V USA z veliko vne- mo širijo prepričanje, da so poedinec, priroda in družba z železnimi zakoni povezana celota. Te zakone mora spoznati otrok in se po njih ravnavati. Vzgojitelj zahteva, da otrok spoznava svoje sile, da je pravičen, da ima močno razvit čut odgovornosti do celote, h kateri pripada, da ljubi svobodo, da je demokratičnega mišljenja, nesebičen in odkrit.

To so seveda le ideali, h katerim se ameriško šolstvo z velikim elanom približuje.

Značilno je še za šolske prilike v USA, da so še pred kratkim zagovarjali načelo, naj šola hodi za otrokom (to načelo je izhodišče ogromnega števila niže organiziranih šol!), danes hočejo ponesti otroka za šolo, ker je to po njihovem prepričanju bolj ekonomično.) Dobro urejena višje organizirana šola več nudi in sorazmerno manj stane. (Pred svetovno vojno so rekli voditelji ameriške prosvete: »Urejene gospodarske prilike so nosilci napredujoče kulture.« Danes, po svetovni krizi, mislijo drugače, danes bi preko boljše vzgoje in bolj urejenega pouka hoteli priti do urejenih gospodarskih razmer.)

Sklepno še nekaj številčnih podatkov iz prosvetne statistike USA iz l. 1936:

V USA so imeli 1936. leta 250 šol, katere so imele le po enega učenca, 750 šol, katere sta obiskovala le po 2 učenca, 1500 šol s tremi, 2250 šol s štirimi, 3000 šol s petimi učenci. 16.000 šol je imelo manj kot sedem in 52.000 šol manj kot 12 učencev in učenk.◀

Srečna Amerika!

J. Kontler.

Enorazrednice na Ogrskem

Predvojna Ogrska je imela skupaj 16.455 ljudskih šol, od teh 10.357, to je več kot 62 % — enorazrednic. To nezdravo razmerje med enorazrednicami in višje organiziranimi šolami je nastalo radi posebnih ogrskih prilik. Konfesije, narodne manjšine, občine, država, zasebniki, celo tudi podjetja, vse je tekmovalo, kje naj bi ustanovili lastno šolo. Zato niso bile nobene izjeme kraji, kjer je delovalo poleg višje organizirane državnne ali občinske šole po več verskih in manjšinskih enorazrednic. Vse je hotelo vplivati na mladi rod in na bodočnost s pomočjo po lastni zamisli delujoče ljudske šole.

Vsi vzdrževalci ljudskih šol, zlasti državna naučna uprava, so se trudili, da bi znižali število enorazrednic, toda ko je bilo na vsem državnem ozemlju za 1/2 % zvišano število ne enorazrednih šol, so bili merodajni zelo zadovoljni. (Mislim, če je bilo to izboljšanje doseženo v enem letu!)

Odgovorni činitelji so vedeli, da dajejo enorazrednice najslabše učne in vzgojne uspehe, zlasti zato, ker ima učitelj tega šolskega tipa tedensko 32 učnih ur za isto opravilo, katero naj bi izvršilo učiteljstvo višje organizirane šole v 145 tedenskih urah. Priznali so, da ima učitelj enorazrednice skoro nepremagljive težave, posebno takrat, kadar poučuje v manjšinskem kraju v šoli z državnim učnim jezikom. (Primer: predvojne enorazrednice v naši Slovenski krajini.)

Šolska oblast je hotela olajšati delo učitelja na enorazrednici. Učitelj je po lastni uvidenosti in seveda z oziranjem na dane razmere odmerjal učni čas in ustvarjal skupine za dopoldanski, popoldanski, po potrebi tudi za menjalni pouk. Obrazovalno gradivo je skrčil, ga združeval v kolobarje, uporabljal tiho zaposlenost otrok in zahteval domače vaje.

Učiteljstvo je bilo načeloma usposobljeno za delo na enorazrednici. Učiteljšča so imela enorazredne vadnice. Državno moško učiteljsiše v Čakovcu je imelo na primer vadnico s šestimi šolskimi leti, z maksimalnim številom otrok (vedno vsaj 50 otrok!). Pouk se je vršil v vseh šestih šolskih letih istočasno in so sprejemali v elementarni razred dosledno samo manjšinsko deco, katere ni poznala državnega jezika, v šoli pa je slišala od prvega šolskega dne naprej samo madžarsko besedo...

Točne slike o številu enorazrednic v povojni Ogrski nimamo, toda iz ogrske pedagoške literature lahko razberemo, da je borba za višje organizirane šole še v polnem teku. Zlasti vidni so napor, ki jih izvaja šolska uprava za dviganje kvalitete dela na enorazrednicah. Posebno simpatična je bila misel, da so vso državo razdelili na obiskovalna okrožja in za obiskovalca okrožja postavili enega od teoretično in praktično najbolj podkovanih učiteljev dotičnega okrožja. Ti obiskovalci, neki »mali šolski nadzorniki«, opravljajo delo prosvetnih svetovalcev. V enem šolskem letu vsaj dvakrat obiščejo vse šole svojega okrožja, tam svetujejo, pomagajo, prirejajo vzorne nastope, priporočajo pedagoško literaturo, skrbijo za nadaljnjo izobrazbo svojih tovarišev, svetujejo nadrejenim, jačijo stike med šolo in domom, med šolo in krajevnimi činitelji itd. itd. Ideal je pač tudi pri naši severni sosedih: delovna šola, aktivnost, samodelavnost, spontanost, tudi tam krepke roke kopljejo grob stari šoli — šoli učilnici. Tudi na enorazrednicah!

J. Kontler.

Šola v Monteski

Zanimiva je šola v Monteski, ki je dala reformi prav lepe vzgled. Monteska je latifundija v Umbriji ob desnem bregu Tibere blizu mesta Città di Castello. Veleposestnik Leopold Franchetti in njegova žena Alja sta za svoje kolone ustanovila šolo, ki je upoštevala načela moderne angleške, ameriške in nemške pedagogike in je zato postala vzor drugim italijanskim kmečkim šolam. Pred smrtjo je baron Franchetti daroval vso svojo zemljo kolonom. Kmetije pa vendar niso postale zasebna last, ampak je posestvo še vedno ostalo kot celota, ki jo upravlja faktor, t. j. oskrbnik. Najemnina, ki jo koloni oddajajo, ne služi gospodarju, ampak kolonom samim in njihovi zemlji. Tudi šola ima pri tem svoj delež in je sama plod tega blagodara, ki ima dvoje velikih vrednot, namreč zemljo in človekoljubno tendenco. Kljub notranji modernosti ima šola le majhen obseg: so le tri učiteljice in je kakih 100 otrok, postavljena je na kmečka tla in je namenjena kolonskim otrokom. Razredov je šest. Vsaka učiteljica uči po dva razreda, in sicer enega dopoldne, drugega popoldne. Učiteljice plačuje uprava faktorije in dobivajo mesečne prejemke kot državni učitelji, po-

leg tega so pa deležne še posebnih pri-
boljškov.

Ko dovršijo otroci vseh šest šolskih let, obiskujejo še nadaljevalni tečaj, v katerem si svoje znanje izpopolnijo, se pripravljajo za praktično delo in ostanejo v stiku s šolo, ki je tudi za odrasle še vedno vzgojno in prosvetno središče. Dečki se uče mizarstva — uči jih mizar — deklice pa pletejo in šivajo. Ob četrtrkih prihajajo v šolo tudi odrasle ženske in delajo skupno s svojimi hčerkami, sestrami in nečakinjami. Pouk ne sme motiti reda pri domačem delu in traja zato le po dve uri na dan. Po enkrat na teden pride v šolo agronom in uči mladino kmetijstva teoretično in praktično.

Vzgoja in pouk v Monteski sta prežeta z vero, dobroto, človekoljubjem in ljubeznijo do prirode, s stremljenjem po prosvetljenem kmečkem delu in življenju ter s principi sedanje Italije, ki hoče v vseh svojih elementih živeti v znamenju fašizma. Te notranje poteze šole nas potrjujejo v zavesti, da mora imeti pač vsaka vzgoja svojo duhovno vsebino. Le to je, da si hočemo načela te vsebine odbrati kritično in v skladu z bistvom demokracije.

Josip Dolgan.

Evakuirana deca in učiteljstvo v Franciji

Vsaka vojna ruši družino: prazen stol za mizo vsak takoj opazi. Nad 200 tisoč mladih Parižanov je moralo odpotovati z doma še pred mobilizacijo svojih očetov. Začelo je pravo preseljevanje dece. Sluteč nevarnost je ministrstvo prosvete departmana Seine že nekoliko mesecev prej pripravilo evakuacijo, ki se je izvršila v največjem redu. V podzemski železnici, na kolodvorih so se zbirali s kovčegi, z nahrbtniki in zavoji, kakor da bi šli v počitniške kolonije na morje ali v planine. Le njihovi resni obrazi in žalostno ihtenje spremljajočih mamic je razodevalo bridko stvarnost...

V provinci so »otroške vlake« pričakovali službeni predstavniki mestnih in vaških občin, da prevzamejo skrb za pariško deco. Z avtomobili in vozovi spravljajo malčke na določena mesta. Spremljajoči učitelji in učiteljice vzbuja pogum med obupavajočimi: najmanjši jokajo, večji kažejo svojo hrabrost, dasi hudo pogrešajo svoje roditelje. Doma je

bilo udobneje. Vendar je tudi tukaj vsak dan bolje: javilo se je 40 žen, ki so pripravile otrokom mehke blazine za trde postelje v učilnicah. V sosednjem kraju so razmestili deco po gostoljubnih hišah. Zjutraj jih zberejo učitelji na dvorišču, popoldne na sprehodu. Učiteljice kuhajo, pospravljajo spalnice in celo — perejo. Težko je delo s tisoči pariške dece, vendar se šolniki žrtvujejo za blagor domovine. Državna uprava prispeva za deco pod 13 let po 6 fr., za večje in za osebje pa po 10 fr. dnevno. Organizacija je sedaj v jeseni še dobra; vse smatrajo kot provizorij, previden za nekajtedenske počitnice. Ali kaj, če bo vojna daljša?! Treba bo misliti na redni pouk, na »otvoritev šole«, da deca ne bo v brezdelju zapravljala časa. Zima se bliža... Kaj bo s kurjavo in s kurivom? Pojavlja se niz težkih vprašanj.

Preostaja edina rešitev: vse klopi, mize in table moramo prenesti iz Pariza v našo provinco. Učiteljska organizacije je stavila vse svoje sile na razpolago, da reši naloge, ki se ji stavljajo. Vsi moramo pomagati! (L'ecole liberatrice.)

KNJIŽEVNI PREGLED

Vinko Möderndorfer: Slovenska vas na Dolenjskem. (1938., str. 176.) Vrednost Möderndorferjeve knjige vidim predvsem v dvojem. Prvič: Kot učitelj na vasi ni živel v brezbriznosti za vse ono, kar ni vključeno v štiri stene šolske sobe, nego je s pogumom, močno voljo in sposobnostjo zasledoval vse pojave v življenju vasi. Tako so njegova dognanja postala na svoj način kritika celotne naše kulture v najširšem smislu, kakor se javlja v življenju ljudstva. Drugič: Uveren v svoj »prav«, sposoben, neutrudljiv, nam je kljub mnogim osebnim neprijetnostim, ki so ga spremljale pri delu, dal dragoceno gradivo o vasi. Kdor motri vse te pojave iz neke razdalje, podprt s teoretičnimi dognanji, bo imel jasen odgovor na vprašanje: V kateri smeri se giblje razvoj naše vasi? V smeri propadanja kmečkega življa. Vprašujemo se, ali študij mnogih odtenkov življenja na vasi in vse prizadevanje te vrste ostane res v pravem razmerju z doseženimi rezultati. Ali je potrebno toliko široko raziskavanje za načelen odgovor o razvoju naše vasi? Ne! Toda ne gre samo za tako odgovor, temveč za mnogo več.

V nekih drugih primerih in tudi v Möderndorferjevem so nekateri kritiki, ki se smatrajo za resne klicarje nove družbe, očitali razcefranost njegovega dela. Čemu se je bavil z vsemi problemi kot so šolstvo, občinska uprava, zgodovinski očrt, značaj v življenju ljudstva, narodopisno blago, sestava prebivalstva, ljudsko gibanje, zdravstvene in prehranjevalne razmere, telesni razvoj otroka, posestne razmere, kmetijsko pridelovanje, splošno stanje in bilanca kmečkega gospodarstva, zadolžitve itd.? Živimo danes. Živimo sedanosti in bodočnosti. Bolne rane sedanosti v vseh možnih oblikah so tisti drobci, v katerih se zrcali gnoloba vse naše družbene zgradbe. Zdrave bodoče razmere med ljudmi se bodo morale zrcaliti v vseh odtenkih in oblikah medsebojnih odnosov. In podrobna analiza naših razmer je tudi istočasno podrobna priprava graditvi na vseh poljih. Zato je tako delo vredno in potrebno.

Raziskavanje naše vasi je prav za prav šele v povojih. V mnogih smereh orjemo ledino. V tem bo prvi vzrok dveh glavnim hibam Möderndorferjeve knjige, da je dal prerezno sliko dolenjske vasi, ne pa toliko razvojno in pa, da so njegovi številčni prikazi nejasni, mnogokje nerodno sestavljeni. To pa ne zmanjša njene velike vrednosti. Ona je

odkrit, odločen in tehten dokument dogajanja ne le v eni dolenjski vasi, nego v širšem okolju.

Ob njej pa znova čutimo potrebo, da nam nekdo, in to iz vrst onih, ki se smatrajo za to sposobne in upravičene, poda napotke o načinih raziskavanja vasi in posebej o metodah statističnega prikazovanja izsledkov. S tem bo dal veliko oporo tudi mnogim vzgojiteljem, ki jim ne manjka volje in smisla do takega dela, pa ne vedo kako? *Jože Kerenčič.*

Fran Erjavec: O izobrazbi kmečke mladine. Ponatis iz letnega poročila Kmetijske zbornice. Izdala Kmetijska zbornica v Ljubljani 1939. — Problem, ki ga obdeluje avtor v 32 strani obsegajoči knjižici, je za nas Slovence izredno pereč in važen ter širši, kakor je videti na prvi pogled, kajti prvenstveno ali vsaj v enaki meri zadeva ob vprašanje vzgoje naše kmečke mladine. Res je, da sta vzgoja in izobrazba tesno povezani, vendar je in mora biti prva v ospredju, danes pa še prav posebno.

Pisec v prvih treh poglavjih prikazuje ravan splošne in strokovne izobrazbe našega kmečkega življa ter označuje faktorje, katerim je poverjena skrb za ljudsko izobrazbo. Trdi, da je eden izmed glavnih vzrokov zaostalosti našega kmeta in s tem združenega siromaštva prenizka izobrazba našega kmečkega človeka. Nujno bi pa bilo, da bi pisec osvetlil tudi činitelje, ki so vzrok zaostalosti in siromaštva in ki so obenem tudi tesno povezani z izobrazbo samo, t. j. ji dajejo solidne osnove. Skratka, pokazati bi moral tudi na socialno-ekonomski in gospodarsko-politični položaj našega kmeta. Pisec dalje ugotavlja, da smo v 20 letih pridobili le 60 ljudskih šol, od katerih je pa vse preveč eno- in dvorazrednic, ki so pa poleg tega še natrpne z učenci. Tudi šolska obveznost je dejansko le 6 letna. Meščanske šole so za izobrazbo kmečkega prebivalstva brezpredmetne, ker so le pripravnice za primerne službe. Zakaj se kmečka mladina po dovršeni meščanski šoli ne vrača nazaj na grudo, bo treba iskati vzrok še kje drugje in ne le v sedanji organizaciji meščanske šole. Pri prikazovanju kmetijskega pouka na ljudskih šolah pravi, da so v § 44. sicer dani zakoniti pogoji in zahteve po pravilnem kmetijskem pouku, da se pa tega ne izvaja in to radi nepravilne izobrazbe učiteljstva, nemogočih učnih načrtov in odtujenosti učiteljstva. Pisec go-

vori o kmetijskem pouku. § 44. pa bi težko mogli razumeti tako, da bi se naj 10—14 letno deco uvajalo v strokovna kmetijska spoznanja, temveč tako, da naj bo ves pouk celostno usmerjen v kmečko življenje, kjer se naj črpajo vse pobude za pravilno občo izobrazbo kmečke mladine, ki naj bo zasidrana v domačiji. O kakšnem kmetijskem pouku kot stroki na ljudski šoli sploh ne bi smelo biti govora, saj tudi v naprednejših deželah, katere opisuje pisec v IV. poglavju, temu ni tako. Avtor je prišel tudi v protislovje, ko je na strani 6. ožigosal, da kot šolski nadzornik na večini šol ni našel kmetijskega pouka, na str. 27. pa pravilno stavi indirektno zahtevo, da naj se na ljudskih šolah ne poučuje kmetijstva kot predmeta, pač pa naj bodo šole »prilagodene res razmeram in potrebam svojega okoliša«. Vsekakor je pa njegova kritika iz vidika učnega načrta, ki zahteva za III. in IV. razred osn. in v. lj. šole kmetijski pouk, utemeljena, je pa vendar nasprotna duhu celotnih poznejših izvajanj. Glede učiteljeve izobrazbe ima avtor prav, da je nezadostna, vprašanje je le, če se bo z ozirom na pedagoške naloge ljudskošolskega učiteljstva kaj mnogo izboljšalo, če se bo poglobilo učiteljevo znanje v kmetijskih strokah. Tudi vprašanje dotoka učiteljskega naraščaja iz kmečkih vrst ni tako enostavno, kakor se to vprašanje prvi trenutek vidi. Tu ne more biti v ospredju prvenstveno vprašanje, iz katerih plasti naroda izhaja učitelj, temveč kako in koliko je osebno voljan in pripravljen za delo med mladino in to prvenstveno za pedagoško delo. Vsekakor je 11 % dotok učiteljskega naraščaja iz kmečkih domov daleč prenizek in to samo in edino radi izbora najboljših. To pa ne velja le za učiteljski, temveč za vse inteligenčne stano-ve, ker je danes dotok s kmečke grude globoko pod normalo v razmerju z drugimi plastmi naroda in postaja danes »študij« že nekako privilegij meščanskih slojev, kar je za pravilen izbor veliko zlo. Da pa homo dobili v učiteljske vrste izbrane pedagoške delavce, je treba urediti tudi položaj učiteljskega stanu. Danes marsikateri oče odsvetuje svojemu sinu učiteljsko šolo. Kje bo pač vzrok? Očitka odtujenosti učiteljstva, ki ga avtor večkrat in to podčrtano omenja (glej str. 5., 6., 10., 12. in 30.), se sicer popolnoma ne more ovreči, pošteno in pravično bi pa bilo, da se pokaže tudi na prave vzroke pojave. Ti vzroki pa niso edini ali morda glavni v prešibkem dotoku kmečke mladine, temveč v glavnem v pravilnem izboru za ta stan. Poleg tega je pa naše tipično strankarstvo zadnjih dvajset let v tem pravcu marsikaj zagrešilo (na

račun šole in učitelja) in demoraliziralo. Če bi se hotelo učiteljstvo razumeti in ga prvenstveno gledati kot pedagoškega delavca, ne pa strankarskega pripadnika in če bi se prikazali objektivni vzroki pojave »odtujenost« (?), bi ostala na učiteljstvu velika manjša krivda, kakor je to videti na prvi mah.

V nadaljnjih izvajanjih ocenjuje avtor vlogo nadaljevalnih in srednjih kmetijskih šol ter ugotavlja, da je njih vpliv na široke mase kmečke mladine minimalen, ker je takih šol premalo. Nadaljevalne šole (14. do 17.—18.) praviloma zopet ne bi mogle imeti povsem strokovni značaj, to bi lahko dobile šele za mladeniče po 18. letu (kar avtor pozneje na str. 29. in 32. tudi zahteva) in pa srednje kmetijske šole, ki bi sprejemale mladeniče z 18., izjemoma s 17. letom, kakor to zahtevajo tudi absolventi srednjih kmetijskih šol sami. (Glej: Vinko Drošč »Reorganizacija kmetijskega šolstva«, Kmečko delo II., julij, str. 56., priloga Slovenskega gospodarja.) Pri dekletih je delo že z nižjo starostjo uspešnejše in je morda tudi v tem iskati vzrok za boljši napredek gospodinjstvo-nadaljevalnih šol. Z ozirom na naloge kmetijskih referentov pa pisec v poznejših poglavjih nakaže pravec njihovega dela za izobrazbo kmečke mladine. To delo naj bi bilo prvenstveno praktično-demonstrativno in ne teoretsko abstraktno. Mislim pa, da bi bila tudi njim nujno potrebna pedagoška izobrazba.

Prav v živo pa je pisec zadel, ko je pokazal na naše sedanje učne načrte. Zeleni bi bilo, da bi poleg merodajnih pedagoških krogov in učiteljstva tudi drugi faktorji stremeli za tem, da bi bili bodoči načrti res taki, da bi šola zadihala v svobodnem ozračju domačije, njenih potreb in življenja, da bi bilo omogočeno ljudskošolski mladini resnično spoznavanje življenja in ne le — učenje.

Pri oceni prosvetnega dela ugotavlja avtor, da je vse naše »prosvetarstvo« na zelo šibkih nogah, premalo smotreno in da delo ni usmerjeno v pravcu ljudskih potreb. Tu imamo žal tudi mi učitelji nekaj greha na sebi: vse preveč praznega prosvetarstva, od katerega široke plasti naroda nimajo ničesar. Tudi tisk ne odgovarja popolnoma, ker je premalo razširjen. Kje so le vzroki?

V naslednjem (četrtm) poglavju prikaže avtor stanje izobrazbe (obče in strokovne) v raznih deželah evropskega severa: Avstrije, Nemčije, Danske, Nizozemske, Belgije, Luksemburške, Francije, Švice in Češke. Pri tem je zanimivo in za nas poučno to, da niti v najnaprednejših kmetijskih državah ni uveden v ljudske šole kmetijski pouk, niti znane danske

ljudske visoke šole niso strokovno usmerjene. V tem oziru je važen piščev zaključek na str. 27., »da so ljudske šole v čim najvišji meri prilagodene res razmeram in potrebam svojega okoliša«. Ali ne stremi za tem tudi slovensko učiteljstvo že 15 let v svojem reformnem prizadevanju?

Posebno važna je tudi piščeva trditev na str. 21., da življenjski standard nizozemskega kmeta zaostaja za danskim, dasi je strokovna izobrazba najbrže višja nego na Danskem. »Ali je morda to posledica različnega vzgojnega sistema, ki nudi nizozemskemu kmetu znatno nižjo splošno izobrazbo... Nagibam se k temu, da bi odgovoril na to vprašanje pritrdilno.« Ugotovitev (na strani 18.—19.) visokega življenjskega standarda kmečkega prebivalca na severu je tembolj značilna, ker se še pri nas v 20. stoletju poučuje našega kmeta, da so kava, sladkor, meso, riž itd. škodljivi zdravju. Na strani 29.—30. so iznešene nekatere smernice za bodočo organizacijo slovenskega šolstva in izobrazbo kmečke mladine v pravcu prednjih izvajanj, od katerih se pa marsikatera ne bo dala rešiti s papirnato odredbo. Zadnja zahteva, da naj bi se naš človek vzgojil tako, da ne bi čakal na oblastno iniciativo, temveč bi se naj dvignil iz lastnih sredstev in moči, je sicer pravilna, vendar pa mora biti ves gospodarski položaj tak, da bo kmet mogel to

zahtevo tudi izvršiti. Saj naš kmet ne pričakuje od oblasti drugega kakor to, da se mu uredi njegova kupna in prodajna moč. Treba je vzporednega kulturnega in ekonomskega dela za našega kmeta, s samim izobraževanjem brez ekonomske podlage ne bomo prišli nikamor.

Zaključek: Knjižica močno osvetljuje vprašanje izobrazbe kmečke mladine in pokaže tudi smernice bodočega dela. Izgubi pa mnogo na prepričevalnosti, ker pri ugotavljanju dejstev ne navaja povsod in ne dovolj vzrokov takega in takega stanja. Ne moremo si misliti, da bi jih avtor ne poznal, pač pa imamo občutek, da se jih je morda izognil radi ozkega prostora (časa) ali morda celo namena. Zdravnik pa, ki bi vsako vročinsko bolezen zdravil le z zunanji, trenutno blagodejnimi obkladki brez poznavanja izvora vročine, kaj lahko usodno pogreši. Čutiti je, da naj bi v tej knjižici prikazan problem in zaključki služili kot kažipot bodočim uravnavalcem slovenske šole in ljudske izobrazbe. Kdor koli bi to bil, ne bo smel pozabiti, da bo bolnika šele takrat ozdravil, ko bo poznal tudi prave korenine te bolezni in se tudi ne bo bal izvršiti operacije, če tudi bi bila za operaterja samega težka.

Miloš Ledinek.

Izjava uredništva

V prvi dvojni številki »Popotnika« smo priobčili v »Književnem pregledu« Kerenčičevo oceno štirih knjig Socialno ekonomskega instituta. Vse štiri knjige obravnavajo pereča socialna in gospodarska vprašanja. Kdor ve, kako usodno vplivajo gospodarske in socialne razmere na življenje naše šolske mladine in s tem na vse vzgojno in izobraževalno delo učiteljstva, ta se ne bo čudil, če posveča prav pedagoška revija tem vprašanjem največje zanimanje. Učiteljstvo se mora dodobra spoznati v tej težki in življenjsko važni problematiki. Sledeč tej nujnosti, je uredništvo rade volje dalo na razpolago potrební prostor za razglabljanje in spoznavno razširjenje teh vprašanj.

»Popotnik« se smatra za svobodno tribuno na nadstrankarskem programu organiziranega slovenskega učiteljstva, zato dobi v njem lahko vsakdo besedo, ki misli, da s svojo sodbo kakor koli lahko prispeva k poglobitvi in razjasnitvi problemov, ki so v kakršni koli zvezi z vzgojo in poukom. Nimamo navade in tudi nikdar nismo cenzurirali knjižnih ocen v meritornem pogledu. Tako se je zgodilo, da je izšla v zadnji številki »Popotnika« ocena, ki je dala povod za kritiko. Ocena pa je podpisana. Naprtiti odgovornost »Popotniku« ali celo vsej učiteljski organizaciji za podpisane sodbne naše članke pomenja le malo resen poizkus, izmalčiti resno stremljenje pedagoške revije po razčiščenju in poglobitvi postavljenih si nalog. Mi želimo, da se Kerenčičevim trditvam postavijo nasproti tehtni argumenti, ki bodo rade volje priobčeni v našem pedagoškem glasilu. Le s križanjem uma svetlih mečev hočemo do novih spoznanj in s tem do nove prakse; odklanjati pa moramo grozilna podtikanja.

PEDAGOŠKA CENTRALA V MARIBORU

priporočila iz svoje knjižnice literaturo
za podeželske in niže organizirane šole:

- Dr. Bode P., Dr. Fuchs H.:* Psychologie des Landkindes.
Dr. Guttenberger: Das Landkind nach Umwelt und Eigenart.
Heywang E.: Das Landkind. Seelenkundliche Erfahrungen.
Springenschmied K.: Das Bauernkind.
Popović Sl.: Prilozi psihologiji seoske mladeži.
Dieltz J. F.: Das Dorf als Erziehungsgemeinde.
Kölling H.: Die Landschule als Arbeits- und Produktionsschule.
Simon H.: Landwirtschaftliche Kinderarbeit.
Kroh O.: Die Psychologie des Grundschulkindes.
Kruckeberg: Die Schulklasse.
Jaktel: Le travail par équipes a l'école.
Karstädt: Methodische Strömungen der Gegenwart.
Petersen: Führungslehre des Unterrichts.
Adelmann: Möglichkeiten autodidaktischer Stillarbeit.
Heywang: Die Stillarbeit.
Schmiedinger: Die Stillbeschäftigung in der neuen Stadt- und Landschule.
Edert: Die elastische Einheitsschule.
Schneider: Unterrichtsführung im gruppenunterrichtlichen Verfahren.
Heywang: Die Helfer.
Bühnemann: Die Selbstbildung des Schulkindes.
Dotrens: Le progres a l'école.
Eckhardt - Popp: Bildungsgut und Arbeitsformen der Volksschuloberstufe.
Ficker: Didaktik der Neuen Schule.
Vranc: Osnove strnjenege šolskega dela v teoriji in praksi.
Ledinek: Moj razred.
Přihoda: Racionalisace školstvi. (Tudi v nemškem prevodu.)
Braune - Krüger - Rauch: Das freie Unterrichtsgespräch.

„PEDAGOGIJSKI LEKSIKON“

(v založbi »Minerve« v Zagrebu)

Je neprecenljiv svetovalec vsakemu šolniku.

Vsebuje: najnovejše izsledke iz teorije in prakse vzgojne znanosti, biografske podatke najpomembnejših slovenskih, hrvatskih, srbskih in drugih pedagoških delavcev ter podaja precizne odgovore na stotine vprašanj šolskega metodičnega dela. Obseg 470 strani v velikem formatu. Cena 250 din.

* * *

JANČIČ:

„NAŠA ZGODOVINA V SLIKAH“

pomeni popoln preobrat v zgodovinskem pouku v naših šolah. Mučno diktiranje v zvezke je nepotrebno, vse se nadomesti z risanjem. S preprostimi skicami se najlepše ponazori potek časovnega dogajanja. Spominsko prisvajanje ne dela nobenih težkoč. Cena za 3 mape je 80 din.

Naročila za obe knjigi sprejema

KNJIGARNA „UČITELJSKE TISKARNE“
v Ljubljani in podružnica v Mariboru

Knjigarna Učiteljske tiskarne v Ljubljani s podružnico v Mariboru

**priporočila za študij vasi, vaškega otroka in
vaške šole sledeča dela iz svoje bogate zaloge:**

<i>Dr. Jeraj:</i> »Naša vas« (izdaja Slov. šol. matice)	32'— din
<i>V. Möderndorfer:</i> »Slovenska vas na Dolenjskem«	140'— din
<i>Pirc - Baš:</i> »Socialni problemi slov. vasi« (Soc. ek. inst., I. del)	20'— din
<i>Maister - Uratnik:</i> »Socialni problemi slov. vasi« (II. del)	20'— din
<i>Dr. Gosar:</i> »Gospodarstvo po načrtu« (Soc. ek. inst.)	5'— din
<i>Dr. Bilimovič:</i> »Agrarna struktura Jugoslavije in Slovenije v primeri z agrarno strukturo drugih dežel«	8'— din
<i>Geogr. institut:</i> »Gospodarska struktura Slovenije«	20'— din
<i>J. Kerenčič:</i> »Zemljiški odnosi v Jeruzalemskih gorica«	12'— din
<i>Dr. Dragaš:</i> »Otrok v šolski dobi« (od 7. do 14. leta)	36'— din
<i>Dr. Ozvald:</i> »Kulturna pedagogika« (SSM)	32'— din
<i>M. Senkovič:</i> »Novodobno šolsko delo« (SSM)	18'— din
<i>E. Vranc:</i> »Osnove strnjenega šolskega dela«	40'— din
<i>Dolgan - Vranc:</i> »Podrobni učni načrt za ljudske šole«	36'— din
<i>M. Mencej:</i> »Slovenska šola in učitelj pred sodobnimi na- logami« (Pedagoški tisk št. 1.) broš.	6'— din
<i>M. Ledinek:</i> »Moj razred«. I. Proučevanje otroka in okolja	12'— din
II. Prikaz šolskega dela	18'— din
<i>Jamnik:</i> »Za izboljšanje življenjskih pogojev našega kme- tjstva« (Kmetijska anketa pri kr. banski upravi 1938.) 2 zvezka broš. I. 30'— din, broš. II.	40'— din
<i>Dr. Fr. Žgeč:</i> »Problemi vzgoje najširših plasti našega naroda«	10'— din

Nova čitanka!

Učiteljska tiskarna je založila

»NAŠE KNJIGE« III. del, »Po domačih krajih« 18'— din
sestavili P. Flere, J. Jurančič, A. Skulj, E. Vranc

Čitanka za 3. šol. leto je nadaljevanje organske celote, ki je začrtana od »Naše prve knjige«, »Za vse leto« do knjig, ki izidejo v prihodnjih šolskih letih. Povezanost teh čitank je pedagoško-didaktično utemeljena, na kar posebno opozarjamo.

V Knjigarni Učiteljske tiskarne se lahko preskrbite tudi z drugimi pedagoškimi, leposlovnimi in znanstvenimi knjigami, dalje z vsemi pisarniškimi potrebščinami za šolo in dom.

Edina večja zaloga vseh učil.

Učiteljstvu za pouk ročnih del posebno priporočamo: »Načrte za šolo in dom«, ki jih je sestavil Vilim Kunst, avtor člankov »Za tri dinarje elektrike«, založila Učiteljska tiskarna.

Do sedaj so izšli načrti za sledeče aparate: 1. Morsejev brzjavni aparat s ključem; 2. Električni zvonec s stikalom; 3. Indukcijski aparat; 4. Telefon; 5. Mikrofoni. — Vsak načrt stane din 1'50.